

NIIPPERINNIITY

RAKENNETUN YMPÄRISTÖN INVENTOINTI

ESPOON KAUPUNKI
26.6.2025
ARKKITEHTITOIMISTO HELAMAA&HEISKANEN OY

Käytetyt lyhenteet:

MML	Maanmittauslaitos
MMLU	Maanmittauslaitoksen uudistusarkisto
RKY	Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt
EK	Espoon kaupunki
EKKP	Espoon kaupungin karttapalvelu
VK	Vanhatkartat.fi
PTI	Paikkatietoikkuna
MKP	Museoviraston kulttuuriympäristön palveluikkuna

Selvityksen laatijat: Jessica Sivula, Jare Virtanen, Jussi Toivola & Katja Suni
Kuvat ja kaaviot ellei toisin mainita: Arkkitehtitoimisto Helamaa & Heiskanen Oy
Historialliset ilmakuvat: Espoon kaupungin karttapalvelu

1	JOHDANTO	4
2	NIIPPERIN JA PERUSMÄEN ALUEEN HISTORIA JA RAKENTUMINEN	6
2.2	Varhaisvaiheet	6
2.2	Isojaon jälkeen	9
2.3	Teollisen yhteiskunnan aika	11
2.4	Jälkiteollisen yhteiskunnan aika	14
2.5	Historialliset ilmakuvat	15
3	MAISEMAHISTORIA	17
4	RAKENNUSKANNAN HISTORIA	21
4.1	Rakennusten rakennusvuodet	23
5	OSA-ALUEIDEN INVENTOINTI	24
5.1	Fjälldal	25
5.2	Antinmäki	29
5.3	Niipperinmäki	34
5.4	Storberga	36
5.5	Niipperintien varsi	42
5.6	Björkbacka	44
6	ALUEEN ARVOT	51
6.1	Rakennushistorialliset ja arkkitehtoniset arvot	51
6.2	Historialliset ja kulttuurihistorialliset arvot	52
6.3	Maisemalliset-, maisemahistorialliset ja luontoarvot	52
7	YHTEENVETO (TOIMENPIDESUOSITUKSET)	54
8	LÄHTEET	56

1 JOHDANTO

Kohdealue sijaitsee Pohjois-Espoossa Niipperinniityn tulevalle asemakaava-alueella. Inventoitava alue sijoittuu Kalajärven paikalliskeskuksen eteläpuolelle, idässä alue rajautuu Myllypuron luonnonsuojelualueeseen ja lännessä peltoalueeseen. Eteläreuna rajautuu Niipperin ja Perusmäen kaupunginosien olemassa olevaan asutukseen. Kaava-alue on suuruudeltaan noin 100 ha. Alueella sijaitsee n. 68 rakennuspaikkaa pihapiireineen. Työn tilaaja on Espoon kaupungin asemakaavayksikkö.

Espoon pohjois- ja keskiosien uusi yleiskaava tuli lainvoimaiseksi 13.3.2024. Niipperinniityn rakennetun ympäristön inventointi tuotetaan uuden asemakaavan tueksi ja täydentämään aiemmin tehtyä yleiskaavatason kulttuuriympäristön selvitystä.

Inventointialueen Niipperinmäen pohjois-kouluosasta on löytynyt kaksi muinaisjäännöstä, hiilimiilut. Selvitysalue sijoittuu Snettans-Röds kogin valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön RKY-alueen itäpuolelle.

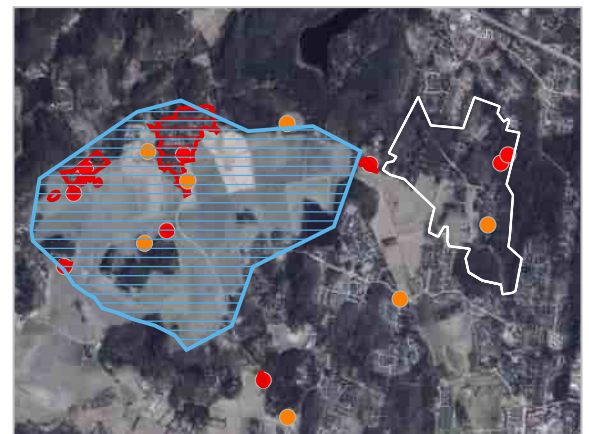
Selvitys laadittiin kevään ja kesän 2025 aikana. Espoon kaupungilta työtä ovat ohjanneet arkkitehti Hugo Leppäsyvä, maisema-arkkitehti Essi Ehrnrooth sekä Espoon kaupungin museon intendentti Tryggve Gestrin.

Menetelmät

Selvitystyö pohjautuu maastokäynteihin kohdealueella, lähdekirjallisuuden sekä arkistolähteiden, kuten vanhojen karttojen tutkimiseen sekä aiemmin alueesta tehtyihin selvityksiin. Työmenetelminä on käytetty Museoviraston Talon tarinat -opasta, rakennetun kulttuuriympäristön selvitysohjeita sekä yhteispohjoismaisen kulttuuriympäristöjen selvittämisen DIVE-menetelmää.

Kuva 1 Niipperin sijainti taustakartalla. (PTI)

Kuva 2 Inventointialue valkoisella. Snettans-Röds kogin kylä- ja viljelysmaisema sinisellä (RKY). (Museovirasto)

Kuva 3 Selvitysalue rajattu mustalla opaskartalla. (EK)

Arvotusperusteet

Rakennetun kulttuuriympäristön merkittävyyttä arvioidaan mallin avulla, jossa tarkastellaan alueita, kohteita ja rakennuksia seuraavien arvojen kautta:

<i>rakennushistoriallinen:</i>	<i>Kohdetta leimaavat sen rakentamisajankohdalle ominaiset piirteet, jollekin muutosajankohdalle ominaiset piirteet tai jatkuvuudet. Kohde ilmentää esimerkiksi rakennusaikaansa, materiaali tai rakennusteknisiä piirteitä.</i>
<i>historiallinen:</i>	<i>Kohteeseen liittyy esimerkiksi merkittäviä henkilöhistorian, sosiaalhistorian, elinkeinohistorian, sotahistorian, liikennehistorian tai teollisuushistorian ilmiöitä.</i>
<i>maisemallinen:</i>	<i>Kohteella on merkitystä ympäröivässä maisemassa tai kaupunkikuvassa tai kohteella on merkitystä ympäröivän maiseman muodotumiselle esimerkiksi elinkeinotoiminnan kautta.</i>

Inventoitavien alueiden, kohteiden ja rakennuksien arvottamisessa käytetään seuraavia kriteereitä, jotka perustuvat lakiin rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010):

<i>harvinaisuus tai ainutlaatuisuus:</i>	<i>Kohteen harvinaisuus voi liittyä esimerkiksi rakennustapaan tai arkkitehtuuriin.</i>
<i>historiallinen tyypillisuus alueelle:</i>	<i>Kohde edustaa esimerkiksi alueen tyypillisiä piirteitä tietyllä ajanjaksolla.</i>
<i>edustavuus:</i>	<i>Kohde ilmentää alueen tai ajanjakson tyypillisiä piirteitä, jotka ovat säilyneet hyvin.</i>
<i>alkuperäisyys:</i>	<i>Kohde on alkuperäisessä käyttötarkoituksessa tai siinä on säilynyt alkuperäinen arkkitehtuuri ja/tai rakennustapa. Kohteen alkuperäisyys voi liittyä esimerkiksi käytön jatkuvuuteen.</i>
<i>historiallinen todistusvoimaisuus:</i>	<i>kohteen merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä. Historiallinen merkitys voi liittyä esimerkiksi teollisuushistoriaan, tekniikan historiaan, kulttuurihistoriaan, henkilöhistoriaan tai yhteiskunnallisiin ilmiöihin.</i>
<i>historiallinen kerroksellisuus:</i>	<i>Kohteessa on näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta.</i>

2 NIIPPERIN JA PERUSMÄEN ALUEEN HISTORIA JA RAKENTUMINEN

2.2 Varhaisvaiheet

Ensimmäiset asutuksen merkit Niipperin ja Perusmäen alueella löytyvät kivilaudelta. Kivikautinen asuinpaikka on löydetty Fjälldalin länsipuolelta noin 80 metriä inventointialueen rajasta. Kivikautinen asuinpaikka on löydetty myös Perusmäen luoteispuolella sijaitsevasta Rödskogin kylästä (Röylä)¹. Gammelgårdin kylästä (Vanhankartanon kylä) on löydetty kivilaudisia esineitä.²

Arkeologisten löytöjen perusteella Espoon alueella on ollut merkkejä ihmisen toiminnasta 1200-luvulla. Ensimmäiset peltoviljelyt pystytään osoittamaan jo vuoden 1000 tienoille.³ Todennäköisesti alueella on ollut hämäläisten metsästäjien erämaataloja tai pysyvää asutusta. 1200-luvulla tulleet uudisasukkaat Ruotsista ja Suomen etelärannikolta lännestä perustivat alkavaa kyläasutusta Espooseen jokilaaksoihin ja järvenrantojen tuntumaan.⁴

Espoo mainitaan nimeltä ensimmäisen kerran vuonna 1431 Raaseporin linnanpäälikkö Otto Pogwischin lähettämässä kirjeessä Tallinnaan. Espoo oli osa Kirkkonummen kirkkopitäjää 1490-luvulle asti, kunnes vuonna 1492 Espoosta tuli oma itsenäinen kirkkopitäjä ja seurakunta. Vuonna 1540 Espoon hallintopitäjässä oli noin 90 kylää.⁵ Kylät jakaantuivat kahdeksaan boliin eli verokuntaan ja Gräsan puolikasverokuntaan.⁶ Niipperin alue on ollut Gammelgårdin takamaita.⁷ Gammelgårdin kylässä oli 13 taloa vuonna 1540. Taloluku verrattuna muihin Espoon kyliin oli suuri.⁸ Teoksessa ”Kylä Espoo - Espoon vanha asutusnimistö ja kylämaisema” todetaan pikku jääkauden sekä käydyn Venäjän sodan vaikutuksen verotukseen aiheuttaneen osaltaan 1570-luvulta lähtien tilojen autioitumisen.⁹ Tämä osaltaan selittää Gammelgårdin taloluvun vähenemisen 10 taloon 1600-luvun keskivaiheilta.¹⁰

1700-luvulla maisemakuvaan vaikutti iso- ja pikkuviha sekä isojako. Isojaon vaikutus kylärakenteisiin ei ollut suuri eikä talotontteja siirretty juurikaan muualle pienkylissä. Talojen paikkamuutokset tapahtuivat Gammelgårdissa jo ennen 1700-lukua. Metsiä tuhlaava kaskeaminen väheni, kun talot saivat maat omikseen. Iso- ja pikkuvihan vaikutuksista joutuivat pääasiassa kärsimään isojen teiden varsilla olevat kylät, kuten Bemböle ja Mäkkylä.¹¹

¹ Jussila, ”Espoo Niipperinniityn asemakaava-alueen arkeologinen inventointi 2024”.

² ”Kulttuuriympäristön palveluikkuna”.

³ Björkman ym., *Kylä : keskiaikaa Itämeren rannalla*.

⁴ Mallat ym., *Kylä-Espoo : Espoon vanha asutusnimistö ja kylämaisema*.

⁵ Björkman ym., *Kylä : keskiaikaa Itämeren rannalla*.

⁶ Björkman ym., *Kylä : keskiaikaa Itämeren rannalla*.

⁷ Jussila, ”Espoo Niipperinniityn asemakaava-alueen arkeologinen inventointi 2024”.

⁸ Härö ym., *Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema = Byggnadskulturen och kulturlandskapet i Esbo*.

⁹ Mallat ym., *Kylä-Espoo : Espoon vanha asutusnimistö ja kylämaisema*.

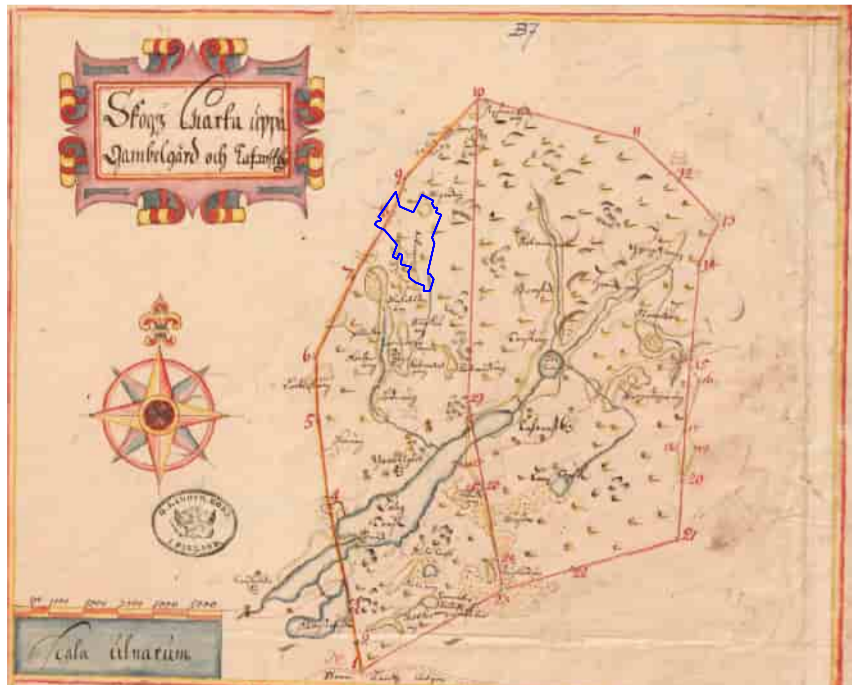
¹⁰ Härö ym., *Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema = Byggnadskulturen och kulturlandskapet i Esbo*.

¹¹ Mallat ym., *Kylä-Espoo : Espoon vanha asutusnimistö ja kylämaisema*.

Metsäkartalle (kuva 5) on merkitty sana "Nijittuperckio", joka on annettu kylässä sijainneen viljelyksen nimeksi. Niipperin nimi siis juontaa suomenkielisestä sanasta Niittyperkiö, mutta ajan myötä sana on muokkautunut ruotsalaisten saavuttua Espooseen sanaksi Nipert.¹² 1700-luvun metsäkartassa Gammelgård kuului hallinnollisesti Helsingin pitäjään.¹³

Kuva 4 Tiluskartta Gammelgårdista 1700-luvulla, mittakaava 1:4000. (MMLU)

Kuva 5 Metsäkartta Gammelgårdista ja Tavastbystä 1700-luvulla, mittakaava 1:40 000. (EK)

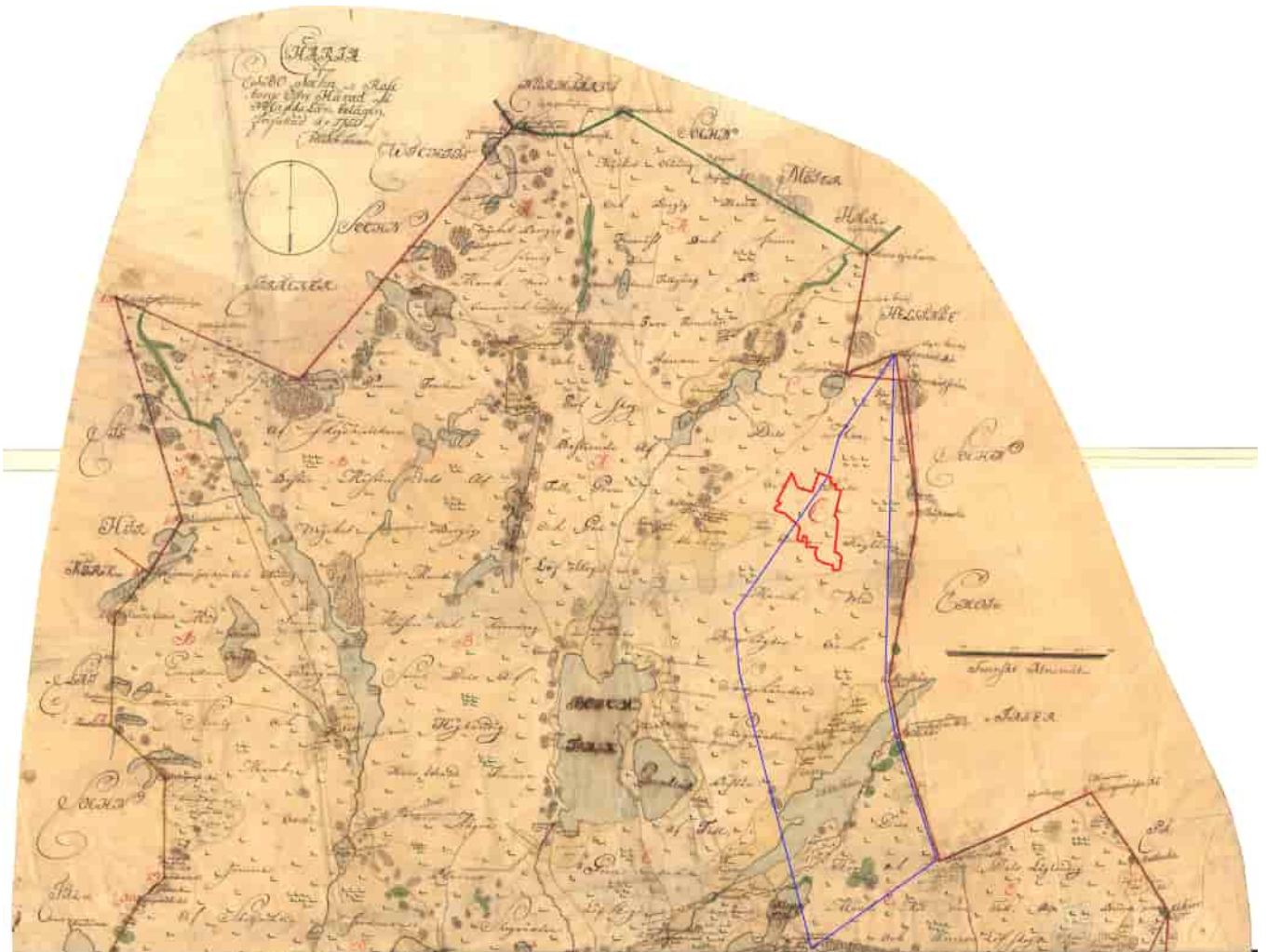
¹² "Niipperin nimistö | Espoon kaupunki".

¹³ Lahtela, "Espoon pitäjän kylät nuoremmilla geometrisilla kartoilla 1691–1706".

Fonseen kartassa (kuva 6) vuodelta 1750 Niipperin alue on merkitty metsäksi. Pitäjän kartassa Gammelgård on jäänyt Espoonpitäjän puolelle. Rajamerkkejä vertaamalla 1700-luvun karttaan voidaan havaita Espoon pitäjän laajeneminen itään.¹⁴ Viiskorven ja Perusmäen alueelle on merkitty kaskimetsää.¹⁵

Iso- ja pikkuvihan jälkeiset vaikeudet heijastuivat myös niittyjen hoitoon.

Fonseen kertoo pitäjänkuvauksessaan Espoon niittyjen jääneen pensoittuneiksi ja huonohoitaisiksi.¹⁶

Kuva 6 Fonseen pitäjänkartta vuodelta 1750. Inventointialue punaisella. Gammelgårdin alue sinisellä. (EK)

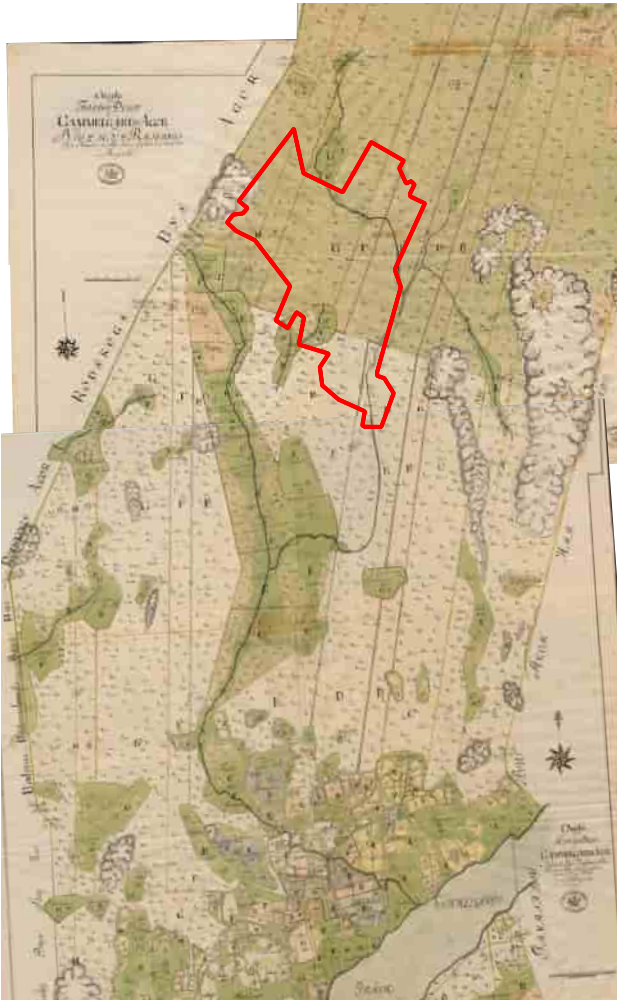
¹⁴ Lahtela.

¹⁵ "Espoon pohjois- ja keskiosien yleiskaava | Espoon kaupunki".

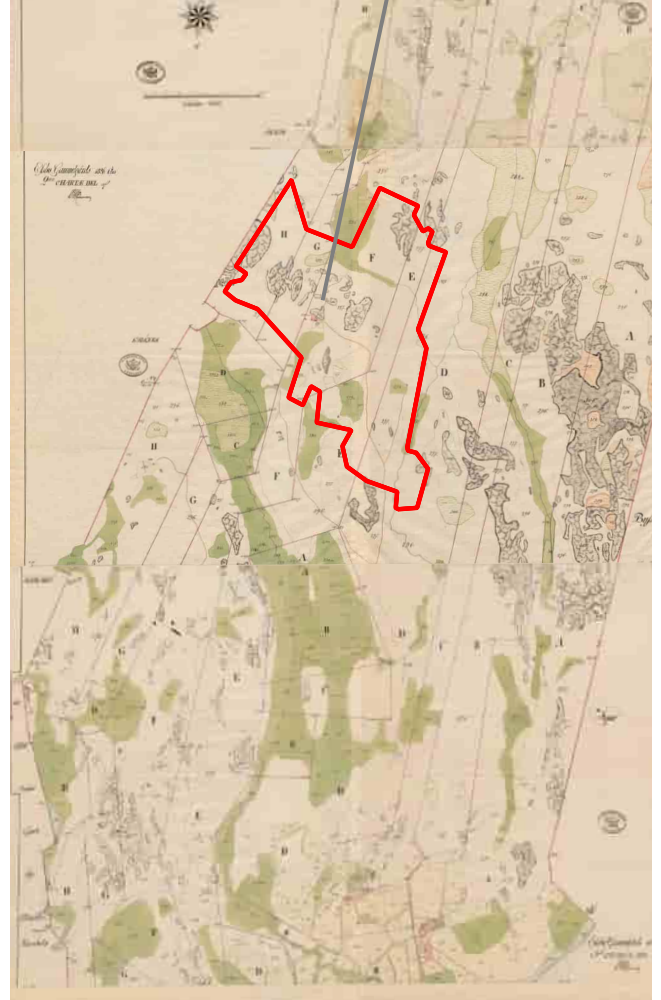
¹⁶ Mallat ym., *Kylä-Espoo: Espoon vanha asutusnimistö ja kylämaisema*.

2.2 Isojaon jälkeen

Isojaon aikaan Niipperin alue oli vielä pääosin niittyä (kuva 7), kunnes 1826 kartalla (kuva 8) alueille on merkitty Sjöströms-niminen torppa. Isojaon aikana Gammelgårdin kylässä kaksi taloa siirtyi Pitkäjärven itärannalle (Jupp, Sveins). Myös monet muut vanhalla kylän paikalla muuttivat. Gammelgårdin kantataloista Niku on kokonaan hävinnyt. Talo paloi noin 1915.¹⁷

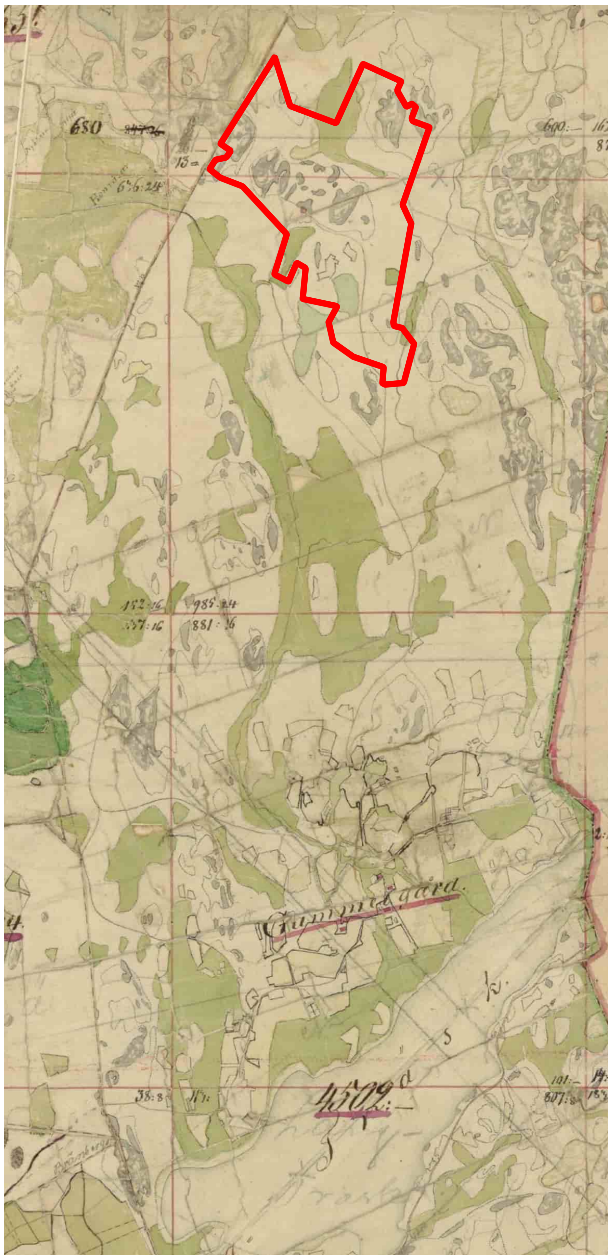
Kuva 7 Isojakokartta Gammelgårdista vuosilta 1773–1774. (EK)

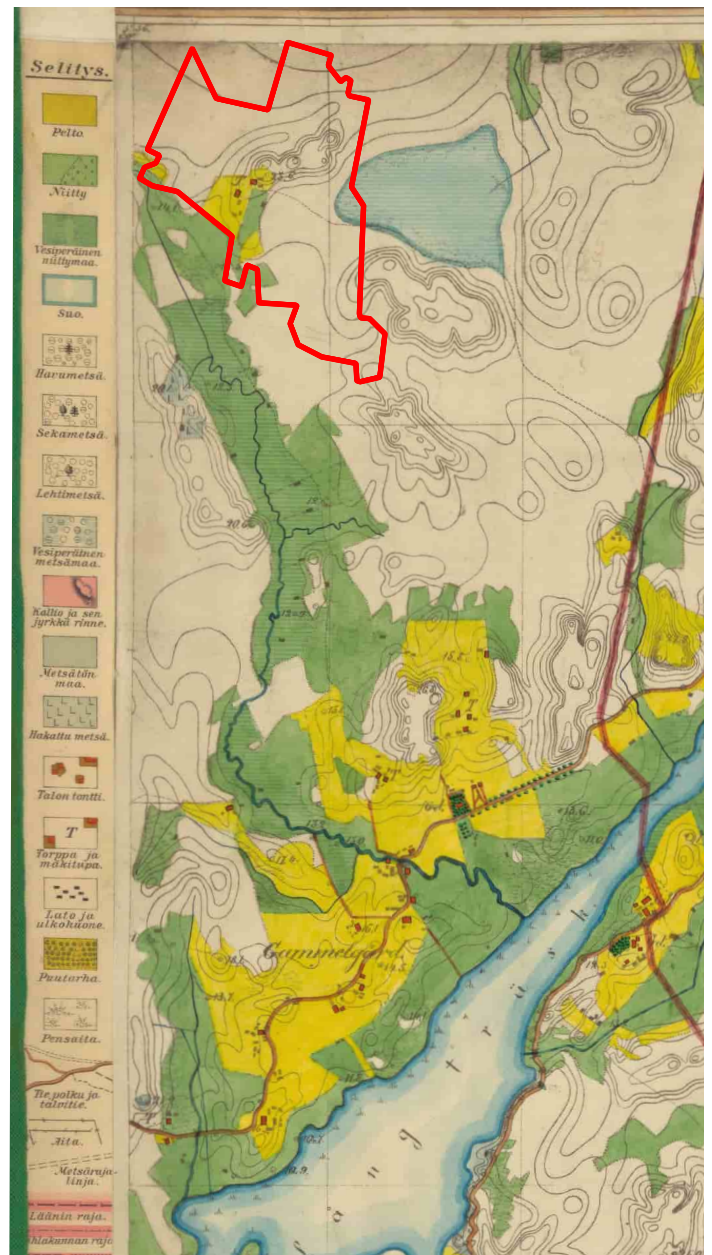
Kuva 8 Isojakokartta Gammelgårdista vuodelta 1826.(EK)

¹⁷ Härö ym., *Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema* = *Byggnadskulturen och kulturlandskapet i Esbo*.

1800-luvulla asutus oli vähäistä Niipperin alueella, maisema oli lähinnä peltoaukeaa ja niittyä. 1840-luvun pitäjänkartalla (kuva 9) on nähtävissä sama Sjöströms niminen torppa. 1870-luvun Uudenmaan läänin kartalla Helsingin kihlakuntaa (kuva 10) torpan vieressä näkyy myös toinen torppa. Karttaan on merkitty torppien pelto keltaisella, niitty vihreällä sekä lato ja ulkokuoli mustalla. Idässä Myllypuron lehtikorpialue on merkitty suona.

Kuva 9 Pitäjänkartta vuodelta 1840.

Kuva 10 Uudenmaan läänin kartalla Helsingin kihlakuntaa vuodelta 1870. (EK)

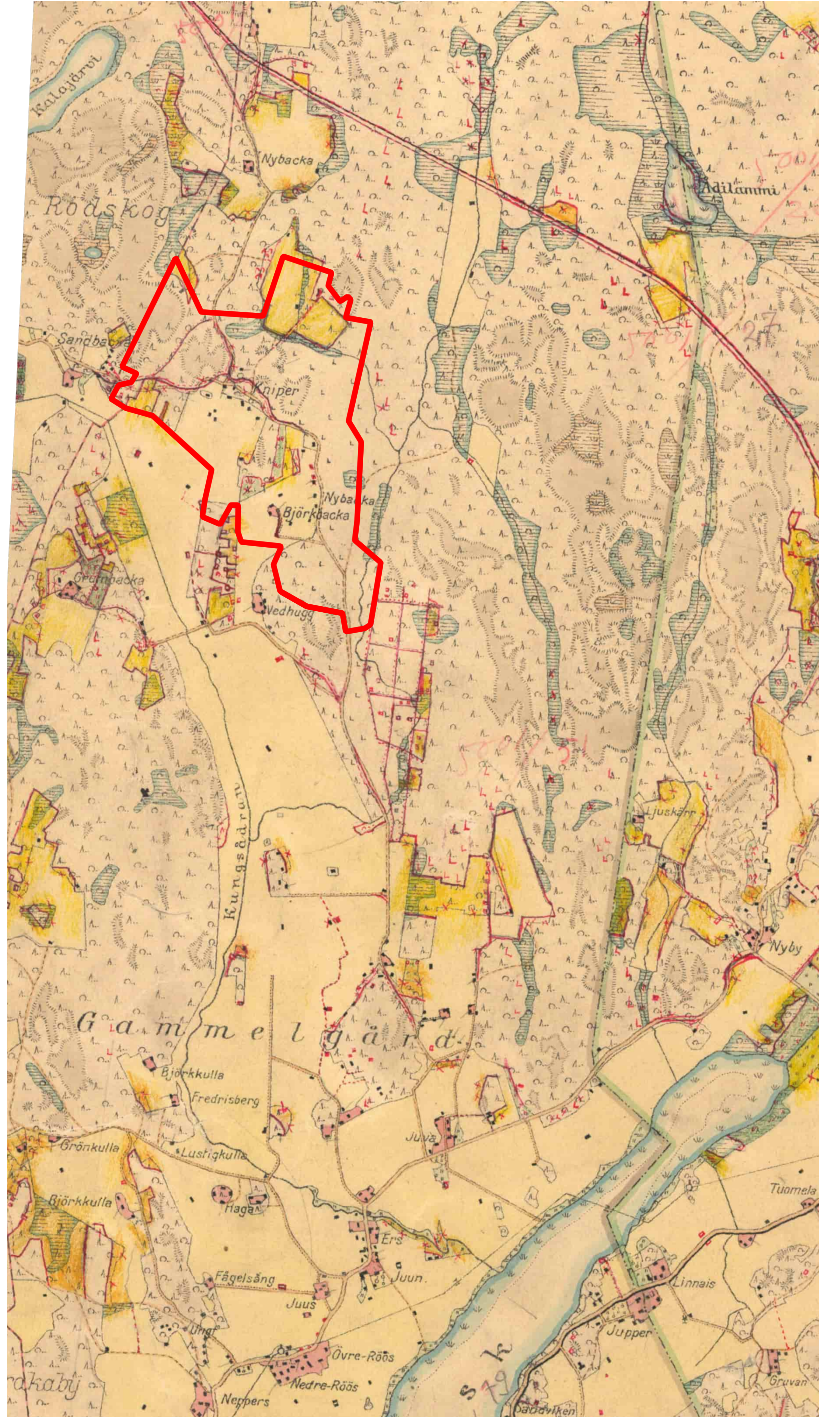
2.3 Teollisen yhteiskunnan aika

Myllyt ja sahat olivat Espoon varhaisen teollisuuden rakennuksia 1700-luvulla ja niiden tuotteita myytiin Helsinkiin. Vuonna 1902 Rantaradan käyttöönotto antoi tärkeän sysäyksen Espoon teollisuuden kehittymiselle.¹⁸

Ensimmäinen maailmansota toi muutoksia Espoon alueen maisemakuvaan, kun Venäjän valtio teetti linnoitustöitä Helsingin ympäristössä vuosina 1915–1917. Myös Pohjois-Espoon metsissä tehtiin valtavia hakkuutöitä. Venäläiset rakensivat puutavaran kuljettamista varten Espooseen kapearaiteisen rautatien. Pikaisesti rakennetut radat olivat käytössä vain pari vuotta. Puuta kuljetettiin myös Helsinkiin ja Pietariin. Laaja-alaiset linnoitusvyöhykkeet ulottuivat osittain myös Espoon puolelle. Koska kartta-aineistoa puuttuu tältä ajanjaksolta on vaikea arvioida, kohdistuiko hakkuutöitä myös inventoitavalle alueelle.¹⁹

Espoo kehittyi 1900-luvun alkupuolella alle 10 000 asukkaan maalaiskunnasta teollisen ajan kaupungiksi. Kehitykseen vaikutti kaupungistuminen, elinkeinorakenteen muuttuminen ja kulkuyhteyksien voimakas kasvaminen. Silti Espoon maalaismaisema pysyi 1900-luvun puoliväliin varsin muuttumattomana. Vaikka asutus lisääntyi, maisemaa silti hallitsi laajat peltoaukeat ja Pohjois-Espoo pysyi harvaan asuttuna.

Kartalla vuodelta 1928 (kuva 11) nähdään Niipperin alueella tapahtuneen kuitenkin muutosta verrattaessa edelliseen vuoden 1870 kihlakunnankarttaan. Storbergan alue (entiseltä nimeltään Nipert bakäng) on rakentunut alueen pohjoisosaan ja Niipperintien varrelle on muodostunut asutusta Antinmäen ja Niipperinniityn länsiosan alueille. Sjöströmin torpan läheisyyteen

Kuva 11 Pitäjänkartta vuodelta 1928. (VK)

¹⁸ FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy, "Yleiskaavatasoinen kulttuuriympäristöselvitys".

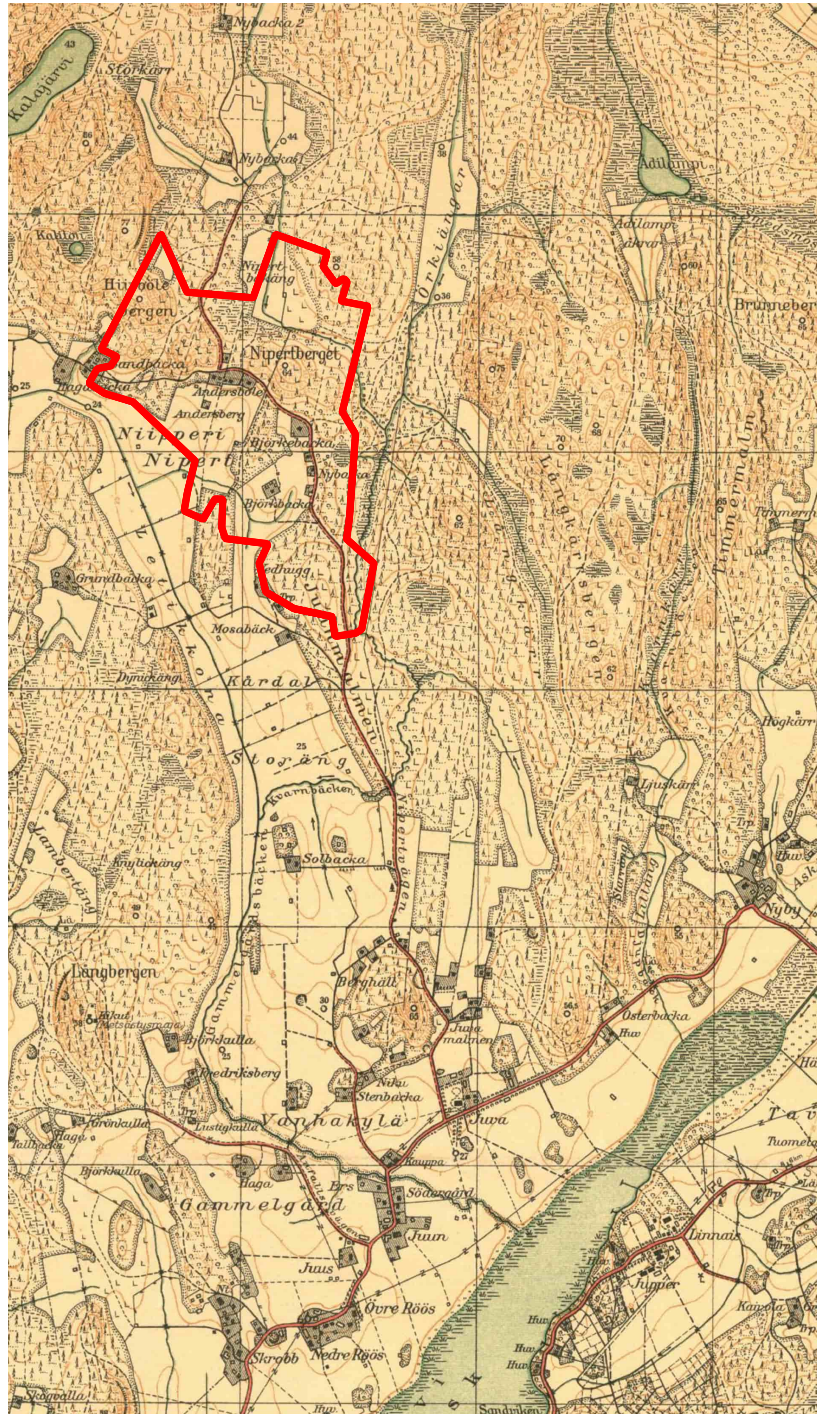
¹⁹ Lohikoski ja Espoon perinneseura, *Kapearaiteinen hevosrautatie ja "ryssänhakkuut" Espoossa 1915–1917*.

on tullut lisää asutusta, mutta torpan nimeä ei enää näy kartalla. Kartalle on merkitty "Kniper", "Björkbacka" ja "Nybacka".

Kartalla vuodelta 1937 (kuva 12) Sjöströmsin torpan kohdalle on muodostunut Andersböle-niminen kolmen talon ryhmä. Andersbergin alue (Antinmäki) on merkitty sen eteläpuolelle. Kartalle on merkitty "Nipertberget" nykyisen Niipperinmäen kohdalle. Kartalle on lisätty "Björkebacka" Niipperintien varren asutuksen kohdalle. Björkbacka on edelleen mainittuna kartalla peltojen keskellä olevan maatilan kohdalla.

Toisen maailmansodan jälkeiset tapahtumat vaikuttivat myös Espoon alueella, kun välirauhansopimus allekirjoitettiin Suomen ja Neuvostoliiton välillä vuonna 1944. Karjalasta ja Petsamosta luopumisen lisäksi Suomen oli vuokrattava Porkkalan niemi lähialueineen 50 vuodeksi Neuvostoliitolle. Koko alue oli luovutettava 10 päivän kuluessa ja evakointiin jäi aikaa 9 päivää. Evakkoja Porkkalasta oli 7 272 henkeä, joista yli 2 700 sijoitettiin Espooseen. Porkkala palautettiin takaisin Suomelle vajaan 12 vuoden vuokraajan jälkeen vuonna 1956.²⁰

Porkkalalaisten uudistiloja rakentui Espoon eri alueille ja myös Gammelgårdin kylään. Ei ole tietoa siitä, onko tarkastelualueella sijainnut evakkojen perustamia uudistiloja. Espoon kaupunginmuseon laatiman taulukon, jonka lähteenä on maansaantihakemukset, mukaan Storbergassa (inventointialueen pohjoisosa) on asunut ainakin hetkellisesti kaksi henkilöä Porkkalan siirtoväestä.

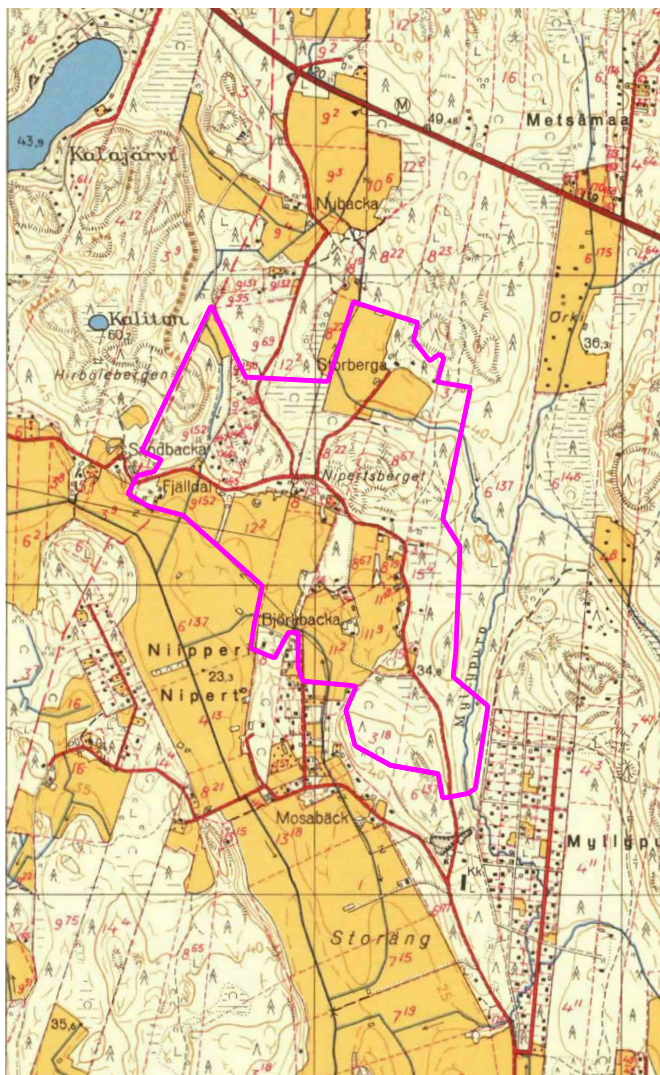

Kuva 12 Topografiakartta vuodelta 1937. (EK)

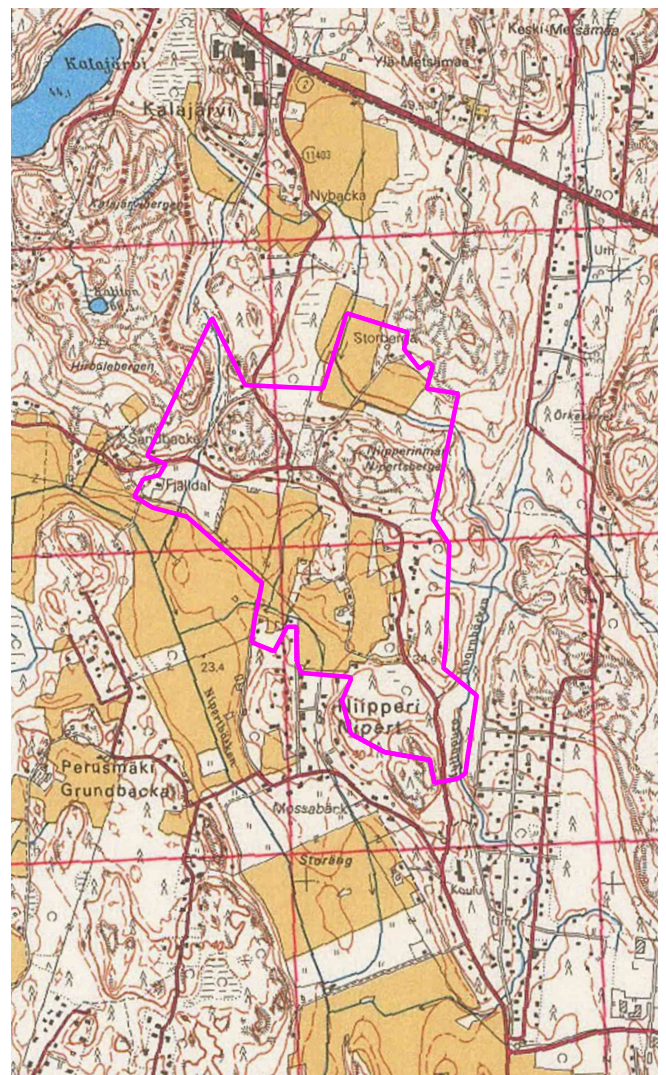
²⁰ Björkman, Hjelt, ja Ropponen, *Käännekohta: Porkkala ja Espoo 1944 - 1956*.

Kartalla vuodelta 1958 (kuva 13) näkyy Antinmäen ja Fjälldalin alueiden muodostuminen nykyisille sijainneilleen Santaharjuntien ja Kallionsyrjän tien varrelle. Asutus on lisääntynyt myös Niipperintien alueella. Andersböle nimeä ei enää mainita tällä kartalla. Björkbackan alueella asutus on myös kasvanut Niipperinniityn tien varrella.

Niipperin alue on vasta 1900-luvun lopulla alkanut muotoutumaan nykyisen kaltaiseksi omakotitalo-alueeksi. Vuoden 1978 kartalla (kuva 14) havaitaan Niipperinmäen alueen muodostuminen Ståhlentien varren molemmiin puoliin. Myös Niipperintiellä asutus on jatkanut kasvamistaan.

Kuva 13 Peruskartta vuodelta 1958. (EK)

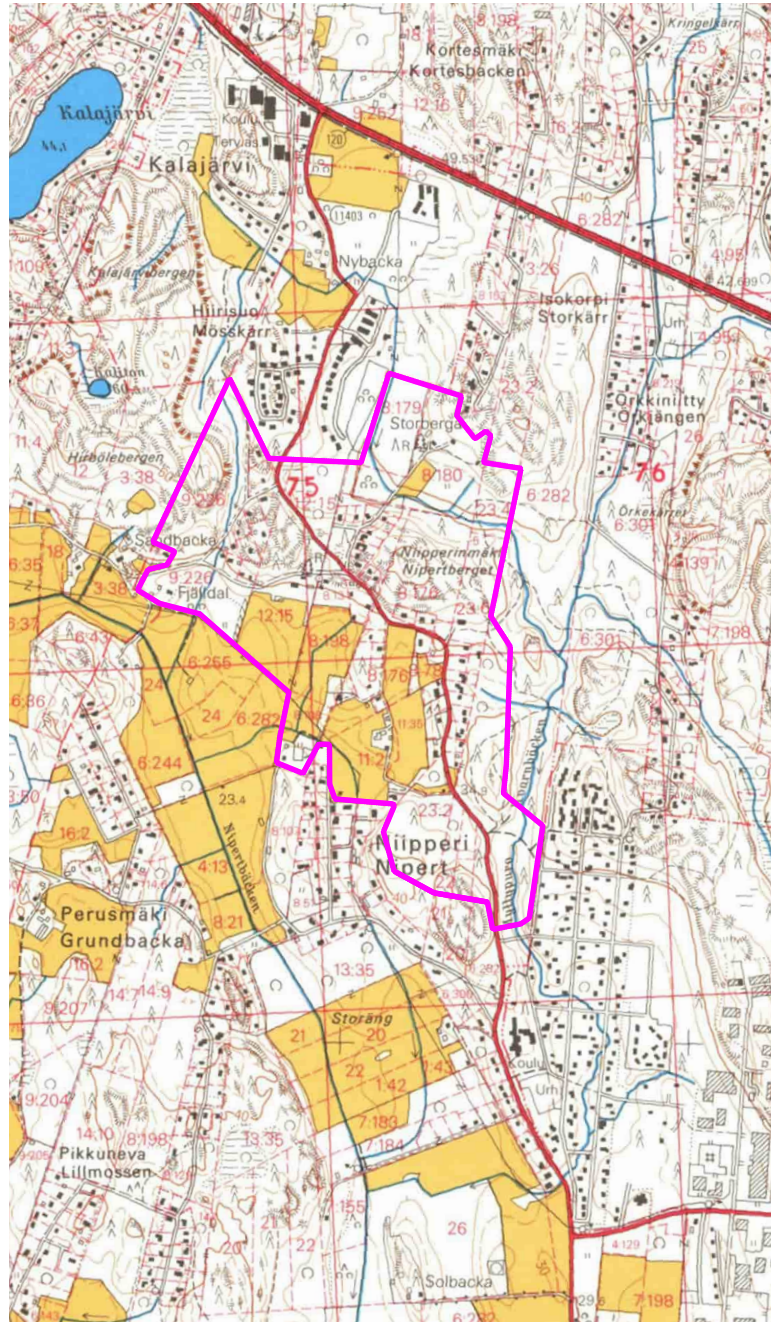

Kuva 14 Peruskartta vuodelta 1978. (VK)

2.4 Jälkiteollisen yhteiskunnan aika

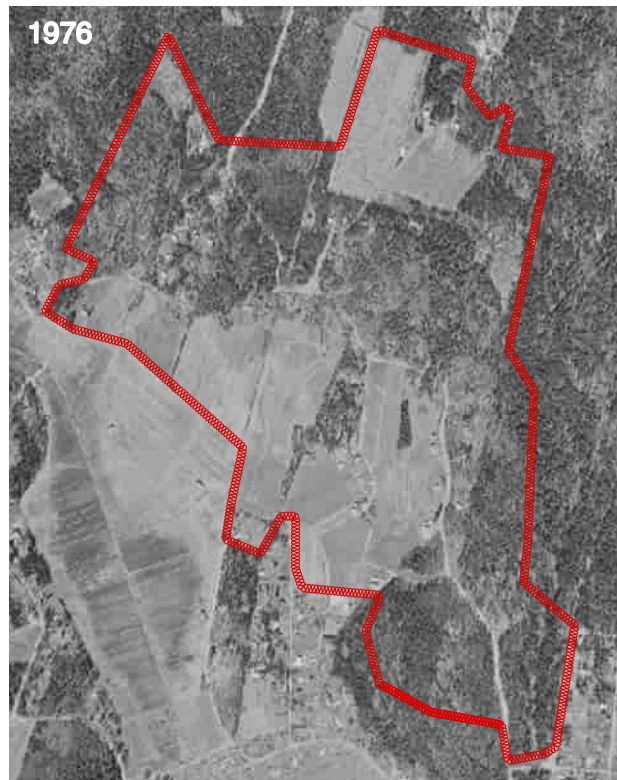
Espoon pitäjä muutettiin kauppalaksi 1963 ja kaupungiksi 1972. Asukasluku lähes kymmenkertaistyi vuosina 1950–2000. Autoistumisen ja Kehä III:n rakentamisen myötä rakentaminen on keskitynyt hyvien maantieyhteyksien varrelle. Inventointialueen kaakkoispuolelle kehittyi Juvanmalmin teollisuusalue 1970-luvulla. Samoihin aikoihin radanvarren teollisuus muuttui keskustatoimintojen alueeksi ja Espoon kirkonkylää alettiin kehittää kunnan hallinnolliseksi keskeiseksi.

Vuoden 1991 kartassa nähdään Niipperinmäen rakennuskannan tiivistyminen uusien omakotitalotonttien myötä. Myös Niipperintien varrelle on tullut muutamia tontteja lisää. Suuria muutoksia alueella ei tapahtunut vuosien 1978–1991 karttojen välin aikana.

Kuva 15 Peruskartta vuodelta 1991. (VK)

2.5 Historialliset ilmakuvat

3 MAISEMAHISTORIA

Pohjois-Espoon maisemahistoria linkittyy merenrantavaiheisiin ja alkavan kyläasutuksen seurauksena tapahtuneen ympäristön muokkauksen vaiheisiin. Alueen topografiaan on suuresti vaikuttanut jääkautta seurannut maankohoaminen, vedenpintojen nousu sekä ilmastovaiheet ja näistä syntynyt vaikutus vesistöihin ja maaperään.²¹

Teoksessa ”Kylä-Espoo, Espoon vanha asutusnimistö ja kylämaisema” todetaan asuin- ja viljely ympäristön ulkonäköä leimanneet ne keinot, joilla sen ajan ihmiset ovat elämisen tarpeensa hankineet.²² Niipperin alueen metsämaisema muuttui niityksi ja viljelysmaaksi, kun varhaiset maanviljelijät alkoivat luomaan pelloja viljelykasveille. Maatalouden käyttöönotto vaikutti näin alueen maisemakuvaan, kun metsistä muuttui avoimia maatalousmaisemia. Maisemassa oli nyt raivattuja pelloja, pieniä asutuksia ja teitä.

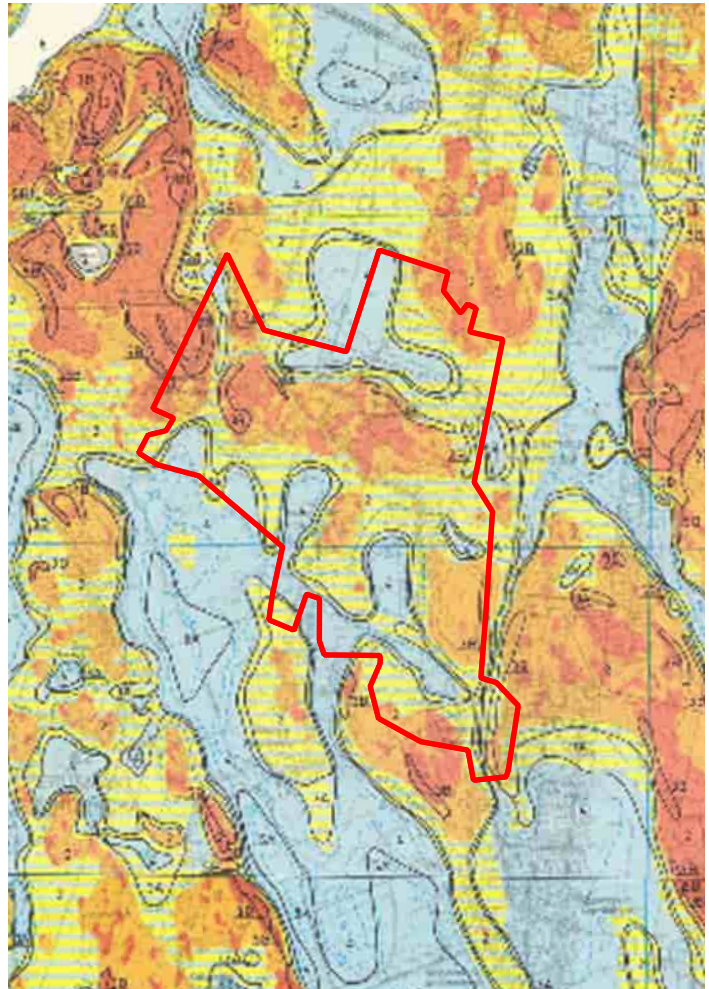
Kuva 16 Näkymä idästä Fjälldaliin päin.

²¹ Mökkönen ja Laulumaa, ”Espoon pohjois- ja keskiosien yleiskaava-alueen arkeologinen esiselvitys 2018”.

²² Mallat ym., *Kylä-Espoo : Espoon vanha asutusnimistö ja kylämaisema*.

Niipperinniitty kuuluu pääosin tasaisen laakeaan, jo varhain viljelykäyttöön otettuun savikkoalueeseen, josta Kulttuuriympäristöselvityksessä²³ käytetään nimeä Vantaanjoen ja Keravajoen -maisemavyöhyke. Toisaalta maaperäkartasta nähdään, että tarkasteltava alue on osa Bodominjärven savikkoja ympäröivää kehämäistä kallio- ja moreenialuetta, joka liittyy osaksi Nuuksion kalliolyänköä. Asutus ja tiestö on maisemavyöhykkeellä sijoittunut selänteen reunaan²⁴, myös Niipperinniityn tapauksessa. Kalliot sijoittuvat Niipperinmäkeen, Antinmäkeen ja Santaharjuun. Alueen läpi kulkeva alkuun polkumainen kulkureitti (Niipperintie-Santaharjuntie) seuraa juuri tätä moreenialueen eteläreunaa Niipperinmäen kohdalla. Edellä mainittujen risteyksestä Niipperintien pohjoisosa seuraa moreenialueen itäreunaa. Tarkasteltava alue jäi siivuun niin Espoon murroslaaksoon sijoittuneesta suuresta rantatiestä kuin muistakin keskeisimmistä tielinjoista ja asutuskeskitymistä.

Ensimmäinen suuri tiedossa oleva ihmisen aikaansaama maiseman muutos tarkastelualueella on ollut metsän kaskeaminen ja myöhemmin laajamittainen raivaaminen niityksi päätellen 1773–74 isojakokartassa näkyvistä merkinnöistä. Mahdollisesti niityt suurelta osin metsittyivät, koska avointa maisematilaa 1840-luvun kartassa on vain hajanaisesti pohjois- ja eteläosissa. Merkittävä maisallinen muutos on myös pysyvän ihmisasutuksen sijoittuminen alueelle, ensimmäisenä Sjöströmsin torppa (myöhemmin tunnetaan nimellä Andersböle). Vuosisadan loppupuolella maisema näyttäytyy hyvin metsäisenä. Niittyä ja peltoa on 1870 kartassa vain Antinmäen eteläpuoleisella savikolla ja Fjälldalissa. Seuraavina vuosikymmeninä lähes koko lounaisosan savikko raivattiin avoimeksi pelto- ja niitymaisemaksi, samoin pohjoisessa Storbergan savikko. Näiden väliin jäi luoteis-kaakko-suuntainen metsävyöhyke. Tie kulki maisematilaa rajaavan koillispuolen metsän ja lounaispuolen avoimen maisematilan välissä. Sekä pohjoisessa että etelässä tie kääntyi maiseman reunavyöhykkeeltä jatkumaan metsän halki. Lounaisosan pelto- ja niittyaukea jatkui (1928 ja 1937 kartoissa) yhtenäisenä aina Vanhakylään (Gammelgård) missä avoin maisematila jatkui yli Pitkäjärven Jupperin puolelle asti. Maisemallisesti rikkaan ja vaihtelevan kokonaisuudesta teki avoimen maisematilan katkaiseva lähes kahdeksi erilliseksi osaksi jakautuva pienten peltotilkkujen rytmittämä metsäniemeke sekä maamerkkeinä kaksi tiestä erillään sijaitsevaa avoimen maisematilan ympäröimää maatilaa (Andersberg ja Björkbacka 1937 kartassa). Näistä ensin mainittu jäi lyhytikäiseksi. Vuoden 1958 kartassa näkyy enää Björkbacka. Pääosin asutus sijoittui Andersbölen ja Fjälldalin tapaan tien varteen, metsän ja pellon rajalle. Storberga rakentui erillisen pellon perälle oman väylänsä maisemallisena päätenäkymänä. Keskeisimmäksi maisemalliseksi solmukohdaksi muodostui kahden lähekkäin sijoittuvan T-risteyksen alue Antinmäen ja Niipperinmäen välissä. Myöhemmin risteys oikaistiin yhdeksi.

Kuva 17 Maaperäkartta. (EKKP)

²³ FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy, "Yleiskaavatasoinen kulttuuriympäristöselvitys".

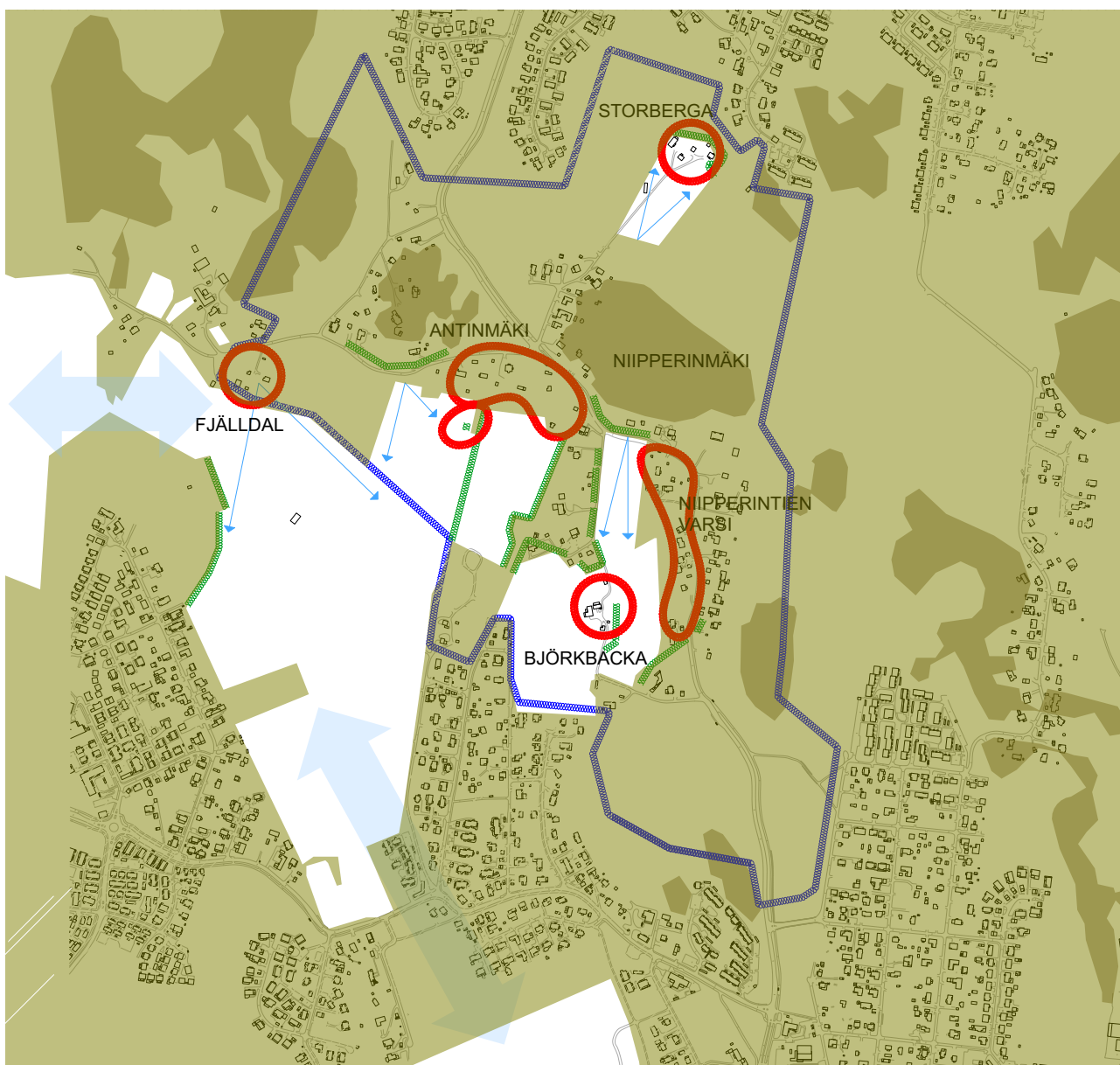
²⁴ FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy.

Sotien jälkeen peltoja ja samalla avointa maisematilaa laajennettiin, mutta asutus ei enää perustunut yksinomaan maatalouselinkeinoon ja alkoi levitä myös metsäalueille, ensin Antinmäessä (kartta 1958), sitten Niipperinmäessä ja Niipperintien itäpuolella (kartta 1978). Avoin maisematila alkoi supistua 1960–80-luvuilla kun peltoja ja niittyjä on metsitetty tai annettu kasvaa umpeen, ensin Fjälldalissa, sitten Storbergassa. Samaan aikaan tarkasteltavan alueen eteläpuolella Niipperin pientaloalue kasvoi ja laaja avoin Storängin maisematila katkesi kahdesta kohdasta Mos(s)abäcken ja Solbackan välillä. Antinmäen eteläpuolinen peltoalue liittyy edelleen suurempaan peltoalueeseen lännessä (Röylän/Rödskogin kylämaisema) muodostaen osan avointa maisematilallista kokonaisuutta, jota alueelle tyypilliset kuusi-aidat jakavat osiin.

Nykytilanteessa Niipperissä on edelleen säilynyt vihreä metsäinen ja avoimien maisematilojen harmonia yhdistettynä pientalovaltaiseen rakentamiseen. Teollistuminen ei ole suuresti vaikuttanut vielä maisemakuvaan ja rakentaminen on pysynyt kevyenä ja väljänä. Niipperi on säilyttänyt suuren osan luonnollisesta viehätysvoimastaan. Tulevaisuudessa on toivottavaa säilyttää Niipperille ominaiset monipuoliset maisematilat

Kuva 18 Viistokuva Niipperinniityn alueesta etelästä.

4 RAKENNUSKANNAN HISTORIA

”Tyypillinen Espoolainen kylä on ollut pieni, usein vain 2–3 taloa käsittävä. Kylän talot ovat lähes poikkeuksetta sijainneet tiiviinä rykelmänä peltoaukean yläpuolelle nousevalla kyläkukkulalla”²⁵ todetaan Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema -julkaisussa. Kylissä oli myös suunnitellun vaikutelman johtuen eri pihatilojen erottelemattomuudesta.

Gammelgårdin kylä, joka olennaisesti linkittyy Niiperiin, oli poikkeus tästä kuvaelmasta. Gammelgårdissa talot asettuivat riviin nauhana kylätien molemmin puolin. Talotyyppi myös pysyi Espoossa vanhoillisena varsin pitkään. Espoossa oli pidempään käytössä pitkähköt, paritupatyypiset asuinrakennukset kuin muissa lähikunnissa. Gammelgårdin kylässä myös talot pysyivät varsin samantaisina ja tiloista vain yksi oli kohonnut ratsutilaksi (Sveins). Kylän taloista ei muodostunut yhtä vaurasta kartanoa, kuten muualla Espoossa tapahtui.²⁶

Kuva 20 Gammelgårdin kylää kirjasta *Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema*.

Niipperin varhaisin tiedossa oleva rakennus on Sjöströms niminen torppa, joka näkyy 1826 vuoden kartalla. Torpan rakennuspaikalla näkyy asuinrakennuksen lisäksi kaksi talousrakennusta. Myöhemmin Sjöströmsin nimeksi tuli Andersböle. Ennen vuotta 1870 rakennettiin lounaispuolelle toinen torppa Andersberg.

Selvä murros Gammelgårdin rakenteeseen tuli vasta 1890-luvulla suuren myrskyn kaataessa tuhansia tukkipuita, mikä johti vilkkaaseen uudisrakentamiseen.²⁷ Myös Niipperinniityn alueella näkyy merkittävä muutos 1870–1920-luvuilla: Niipperintien varteen rakennettiin Nybacka ja useita

²⁵ Härö ym., *Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema* = *Byggnadskulturen och kulturlandskapet i Esbo*.

²⁶ Härö ym.

²⁷ Härö ym.

muita rakennuksia, pellon keskelle Björkbacka ja tarkastelualueen pohjoisosaan 1923 Storberga, alueen vanhin säilynyt rakennus.

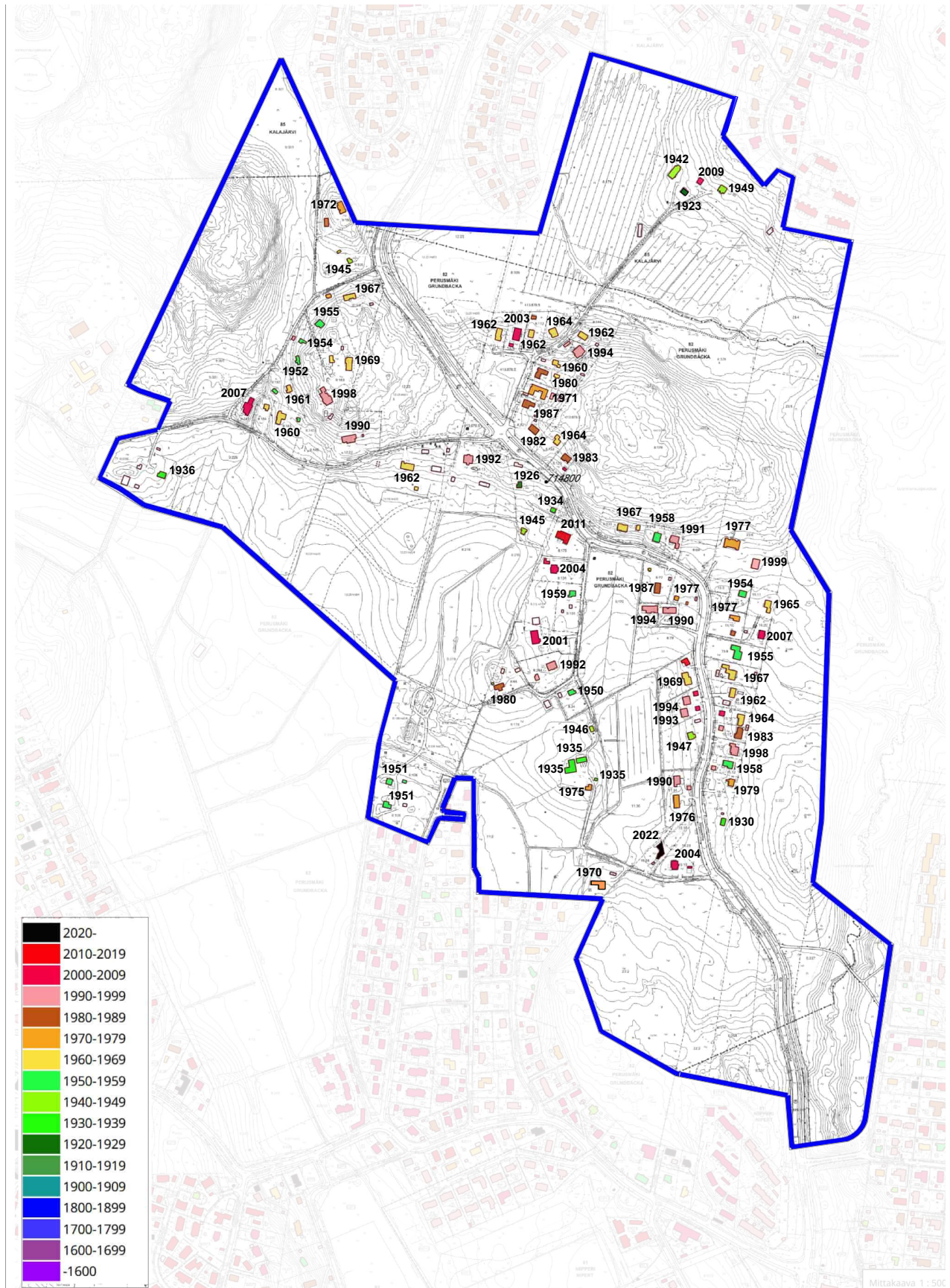
Heti tarkastelualueen länsipuolelle rakennettiin Sandbacka, eteläpuolelle pellon ja metsän reunaan Vedhugg. Ajoitetuista säilyneistä rakennuksista toiseksi vanhin on Andersbölen torpan itäpuolelle 1926 valmistunut rakennus, mutta rakennus on heikossa kunnossa. Andersbölen torpan ja viereisten tonttien piharakennuksissa saattaa olla näitäkin vanhempia rakennuksia. Andersberg ei ole säilynyt.

Niipperintien itäpuolen talorivin eteläisin rakennus valmistui 1930 ja se on säilynyt. Björkbackan tilan rakennuskanta uusiutui laajasti 1935 eikä vanhempia rakennuksia ole jäljellä. Samana vuonna valmistui tilan eteläpuolelle metsänreunaan yksi rakennus ja seuraavana Fjälldalin nykyinen paritalo.

Sota-aikanakaan rakentaminen ei pysähtynyt täysin. Storbergaan valmistui talousrakennus jatkosodan aikana 1942. Asuinrakennusten määrä jatkoi kasvuaan sodan jälkeen. Vuodelta 1945 on rakennukset Antinmäen pohjoispuolella, Andersbölen torpan tontin kaakkoispuolella ja seuraavilta vuosilta talousrakennus Björkbackaan 1946 ja asuintalo Niipperintien varteen 1947. Rakentaminen jatkui 50-luvulla Niipperintien varressa. Uusina alueina rakentui suurista korkeuseroista huolimatta Antinmäen Kallionsyrjä (1952, 1954, 1955) ja etelässä viljelyn väistyessä entisen metsäniemekkeen ja sen viereisen peltoalueen yhdistävä Suopuron (Mossabäck) alue. Sen pohjoisimmat talot vuodelta 1951 kuuluvat tarkastelualueeseen. Ei ole tiedossa liittyvätkö vuosien 1945-1951 rakennukset Porkkalan evakkojen asuttamiseen.

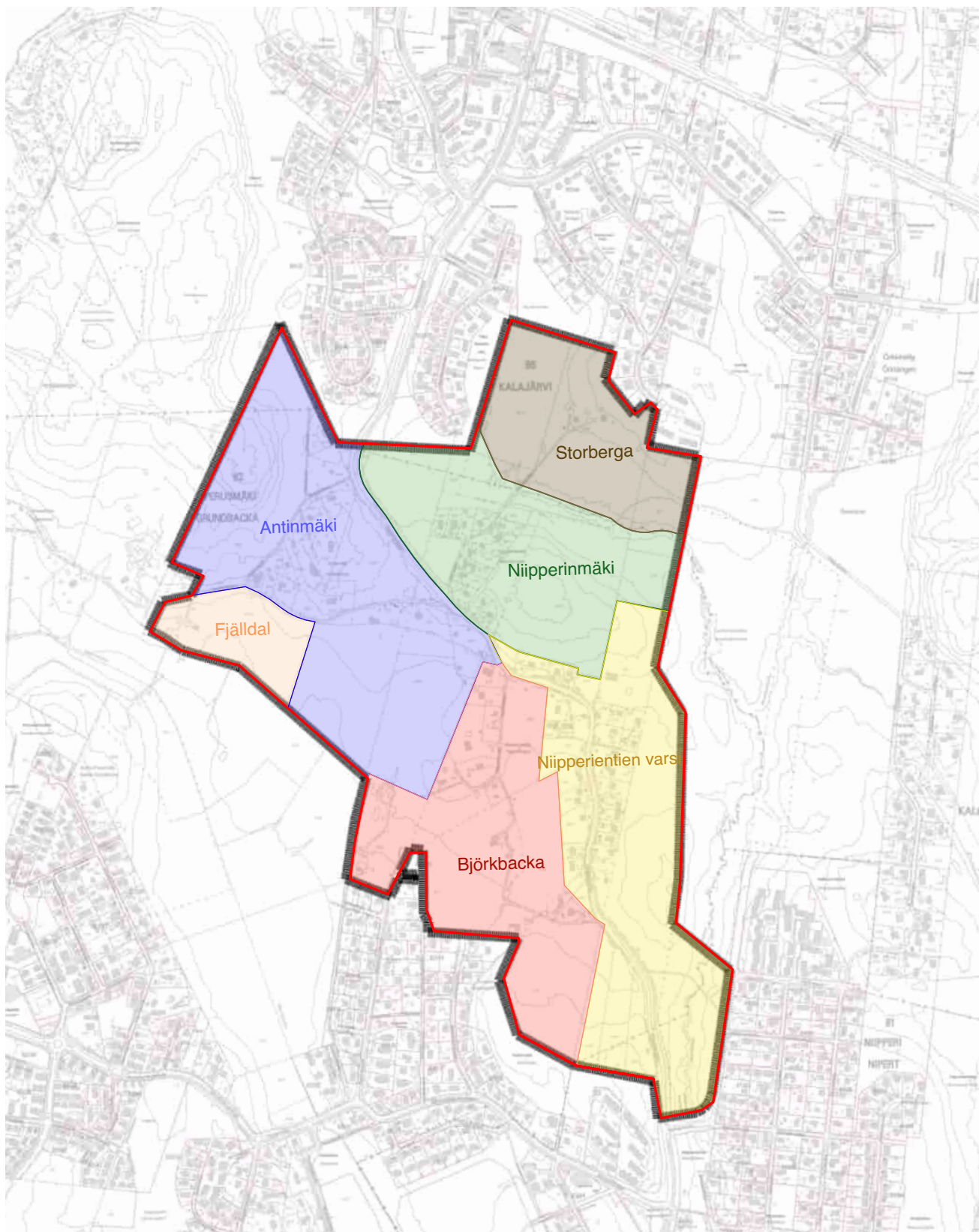
Niipperintien varsi ja Antinmäki täydentyivät edelleen 1960-luvulla, ja asuminen levisi Storbergan suuntaan kääntyvälle Ståhlentielle. Seuraavina vuosikymmeninä rakentaminen on sijoittunut olemassa olevia alueita täydentämään. Rakennustaiteellisesti kunnianhimoisena kohteena erottuu uusin, muotokieleltään dynaaminen eteläosan rakennus vuodelta 2022. Pääosa Niipperinniityn rakennuskannasta on 1950–1990-luvuilta, varhaisin säilynyt osuus 1920–30-luvuilta. Alueen vähittäisen rakentumisen tuloksena on ajallisesti kerrostunut ja tyylillisesti vaihteleva suhteellisen väljä kokonaisuus, jossa vaihtelee taajamamainen ja maaseutumainen ympäristö.

4.1 Rakennusten rakennusvuodet

Kuva 21 Kartta rakennusvuosista (EK).

5 OSA-ALUEIDEN INVENTOINTI

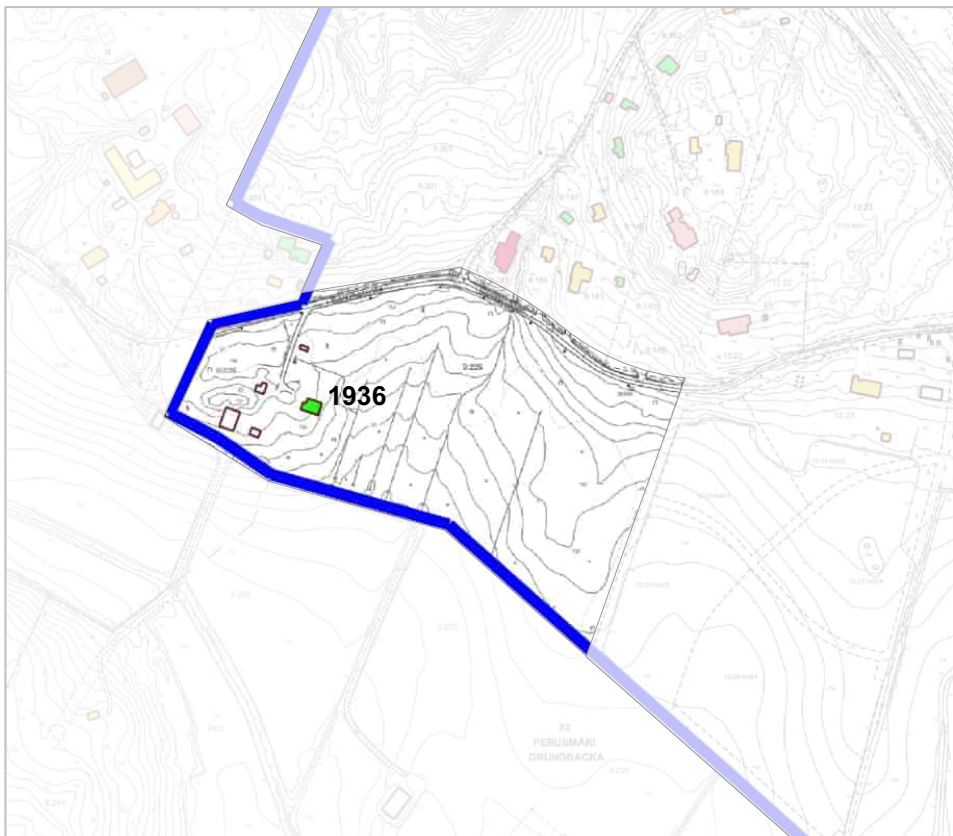

Kuva 22 Kartta osa-alueista.

5.1 FJÄLLDAL

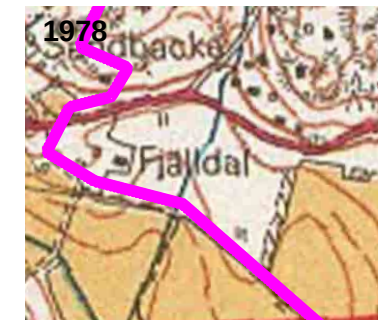
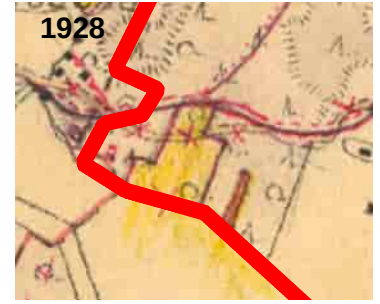
Kuva 23 Viistokuva pohjoisesta. (EKKP)

Kuva 24 Ote rakennusvuosikartasta.

Fjälldalin alueen historia linkittyy kivikaudelle. Osoitteesta Santaharjuntie 14–16, pellon reunasta tien eteläpuolella on löytynyt merkkejä asuinpaikasta kivikaudella, jolloin peltolaakso on ollut osa merenlahtea. Fjälldalin länsipuolella tiiviit ja rakenteeltaan yhtenäiset Snettansin ja Röds kogin kylät saivat alkunsa jo keskiajalla. Kylien vuosisatoja viljelty peltoalue ulottuu Fjälldalin viereiseen Sandbackaan asti. Fjälldal ja Sandbacka muodostivat eräänlaisen maisemallisen solmukohdan peltoalueiden ka-
peikossa yhdistäen Röds kog-Snettasin ja Gammelgårdin viljely-
maisemat. Hyvin säilynyt, Uudenmaan rannikkoseudulle tyypillinen Röds kog-Snettasin kylä- ja viljelysmaisema kuuluu valta-
kunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin RKY ja sen on arvioitu olevan Espoon kulttuurihistoriallisesti arvokkain maanviljelysmaisemakokonaisuus.²⁸

Tontin päärakennus rakennettiin ennen sotaa vuonna 1936. Pihan talousrakennukset ja omintakaisella rakennusmateriaalien yhdistelyllä erottuva navettarakennus ovat oletettavasti likimain samalta ajalta. Tontti on alueen viimeisiä maatalouselinkeinoon liittyviä rakennuspaikkoja ja sen rakennukset edustavat teollistuvan maatalousyhteiskunnan aikaista kerrostumaa tarkastelualueella. Tontilta aukeaa avoin peltomaisema etelään ja itään. Pohjoisessa tontti rajautuu Santaharjuntiehen. Kaikki pihapiirin rakennukset ovat harjakattoisia ja niissä on puuverhoilu. Asuinrakennus, sen pihapiiri talousrakennuksineen ja liittyminen avoimeen maisematilaan ympäröivinä yhteyksineen muodostavat paikallisesti arvokkaan kokonaisuuden.

²⁸ "Espoon pohjois- ja keskiosien yleiskaava | Espoon kaupunki".

Kiinteistö	49-413-9-226-1
Rakennustyyppi	Asuinrakennus/paritalo
Rakentamivuosi	1936
Kerrosluku:	1½
Katto:	Harjakatto, pelti
Väri/materiaali:	vihreä rimalaudoitus
Sokkeli:	betoni
Säilyneisyys:	Alkuperäiset ominaispiirteet säilyneet pääosin hyvin. Piharakennusten rakentamisajankohdasta ei ole varmaa tietoa.
Suosituks:	

Kuva 25 Päärakennus kuvattuna pohjoisesta.

Kuva 26 Pihapiiriä.

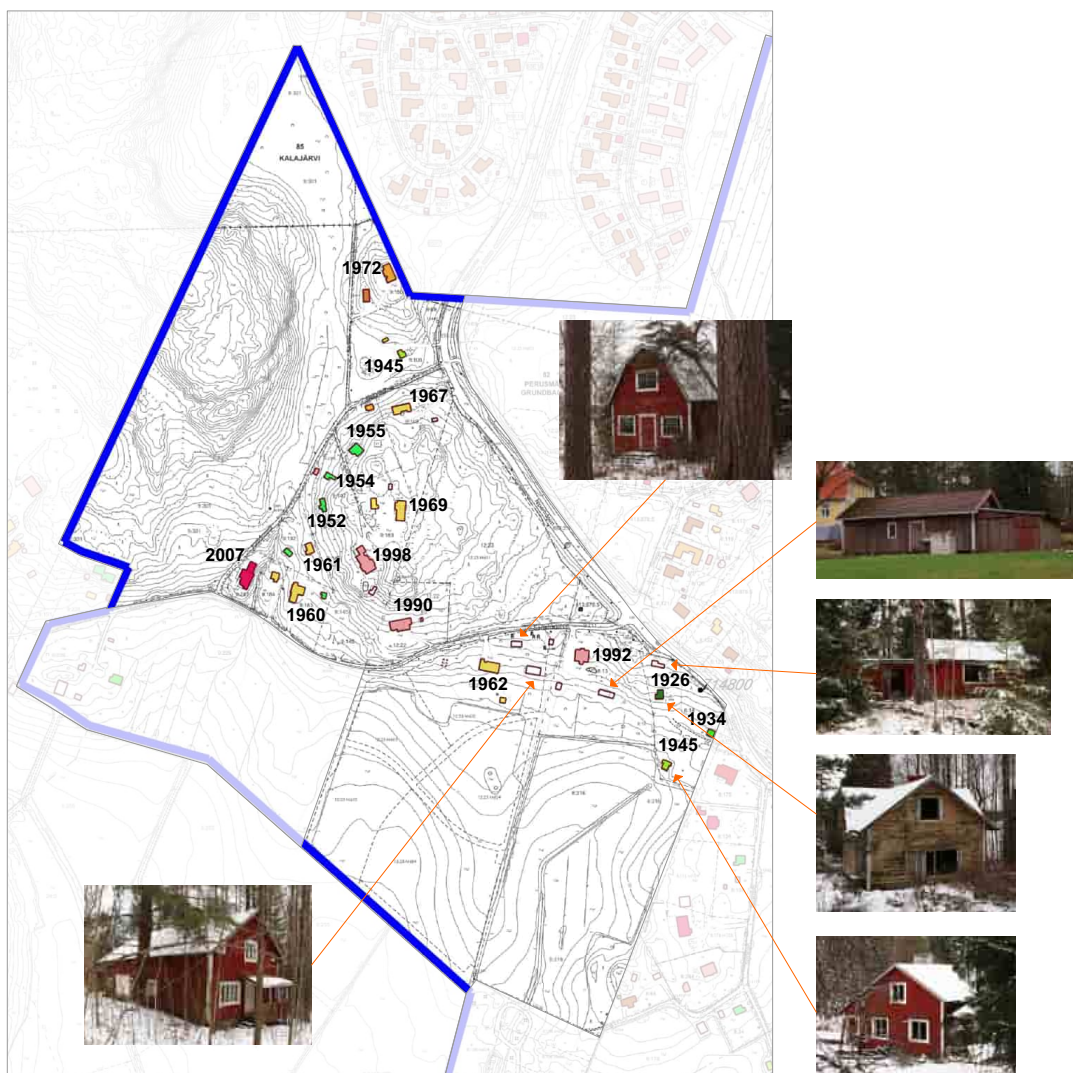

Kuva 27 Vanha navetta.

5.2 ANTINMÄKI

Kuva 28 Viistokuva idästä. (EKKP)

Kuva 29 Ote rakennusvuosikartasta.

Kuva 30 Antinmäen ajoittamaton rakennus vuoden 1962 asuinrakennuksen oikealla puolella.

Kuva 31 Antinmäen asuinrakennus vuodelta 1945.

Kuva 32 Antinmäen ajoittamaton rakennus vuoden 1962 asuinrakennuksen pohjoispuolella.

Antinmäen alue edustaa Niipperinniityn vanhinta ajallista kerrostumaa. Alue rajautuu etelässä Perusmäen peltoalueisiin, lännessä Fjälldalin alueeseen, pohjoisessa Hirbölebergeniin ja idässä Niipperintiehen. Antinmäki on muodostunut monien eri aikakausien rakennusten alueeksi. Alueen nykyinen tiedossa oleva rakennuskanta on vuosilta 1926–2007. Ajallisesti alue edustaa sekä maatalousyhdyskunnan että teollisuuden aikaa. Alueella on sijainnut Sjöströms niminen torppa, jonka tarkka rakentamisajankohta ei ole tiedossa. Torppa näkyy vuosien 1826 ja 1840 kartoilla.

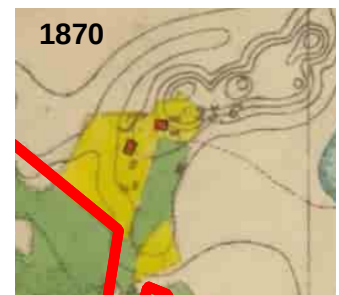
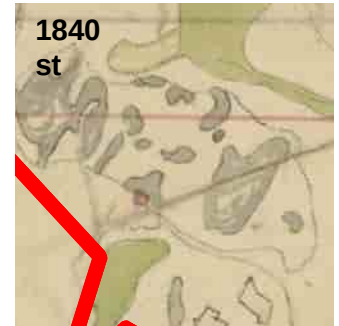
Kantakartta (DWG) ja 1826 kartta

Antinmäen eteläosassa kiinteistöillä 49-413-8-13 ja 49-413-8-14 on alueen vanhinta rakennuskantaa. Osa Sjöströmin alkuperäisistä rakennuksista kohdistuu lähelle nykyisiä alueen rakennuksia kiinteistöllä 49-413-8-13.

Alue on ollut nimellä Andersböle vuoden 1937 kartalla. Kartalla 1870 huomataan, että Sjöströmsin torpan lounaispuolelle on raivattu peltoa ja sinne on rakentunut toinen torppa talousrakennuksineen. 1928 ja 1937 kartoilla torpat paikantuvat hyvin lähelle alkuperäisiä sijaintejaan, mutta torppien tai niiden talousrakennusten säilymisestä ei ole tarpeeksi tietoa. Kartalla 1958 pellon lounaisosassa olleet rakennukset ovat hävinneet.

Antinmäen eteläosan rakennusten julkisivumateriaalina on puuverhous ja rakennukset ovat harjakattoisia. Rakentaminen on pienimuotoista ja noppatalomaista, joka on ominaista 1920–1940-luvun rakentamiselle. Poikkeuksena tästä on uudempi alueella sijaitseva rakennus vuodelta 1992. Antinmäen pohjoisosan rakennuskanta on moninaista ja rakentunut jälleerakennuskaudesta eteenpäin aina 2000-luvulle asti. Julkisivumateriaaleina on käytetty muun muassa puuverhousa, tiiltä ja rappausa. Katot ovat harjakattoisia tai aumakattoisia.

Kiinteistö	49-413-8-13
Rakennustyyppi	Talousrakennus
Rakentamisvuosi	-
Kerrosluku:	1
Katto:	harjakatto, tiili
Väri/materiaali:	punainen rimalaudoitus
Sokkeli:	osittain luonnonkivi
Säilyneisyys:	
Suosituks:	Rakennuksen alkuperäisyyden selvittämiseksi suositellaan sen tutkimista tarkemmin.

Kuva 34 Talousrakennus kuvattuna etelästä.

Kuva 35 Talousrakennus kuvattuna kaakosta.

Kiinteistö	49-413-8-14
Rakennustyyppi	Asuinrakennus
Rakentamisvuosi	1926
Kerrosluku:	1½
Katto:	harjakatto, pelti
Väri/materiaali:	keltainen vaakalaudoitus
Sokkeli:	betoni
Säilyneisyys:	Vanhin tiedossa oleva rakennus Antinmäen alueella. Alkuperäiset ominaispiirteet eivät ole säilyneet. Rakennuksen ulkoverhouksen päälle on tehty toinen ulkoverhous. Alkuperäiset ovet ja ikkunat ovat todennäköisesti samalla vaihdettu. Rakennuksen kunto on erittäin heikko / purkukuntainen.

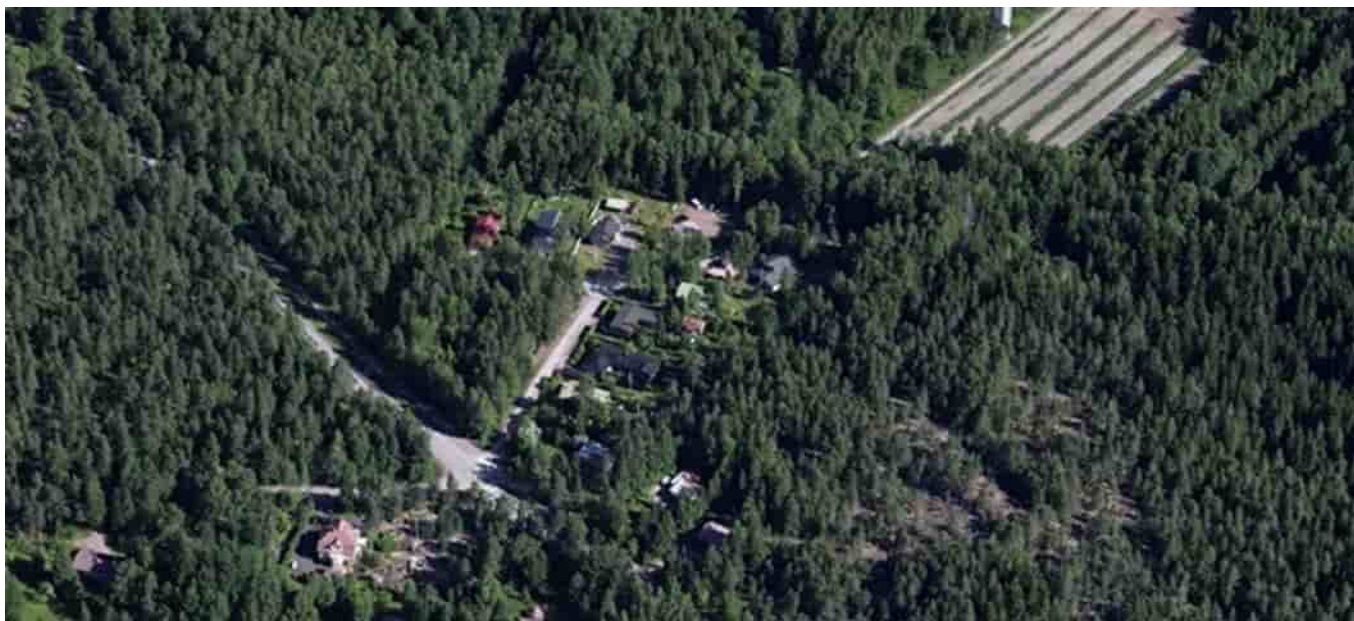

Kuva 36 Rakennus kuvattuna idästä.

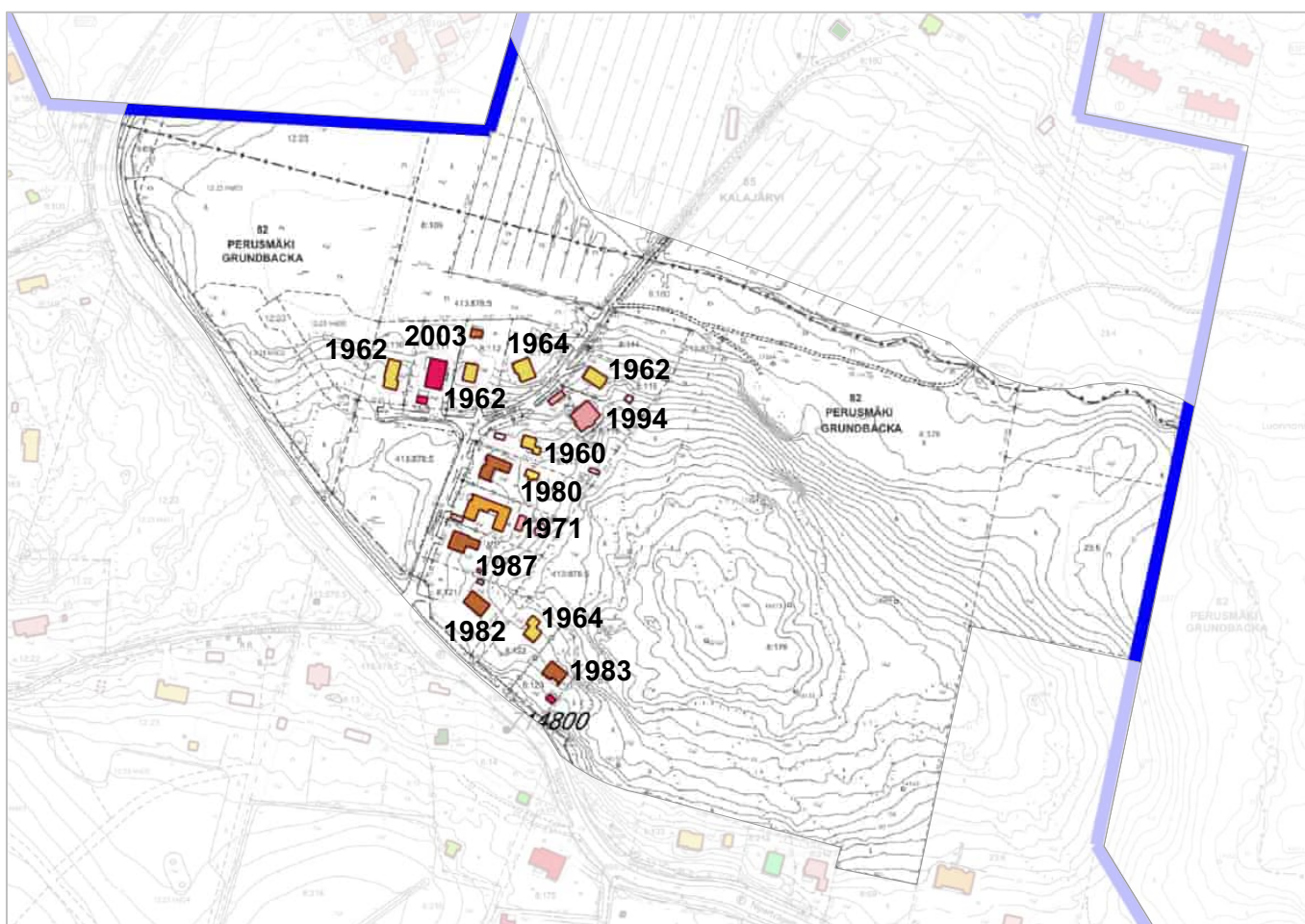

Kuva 37 Rakennus kuvattuna etelästä.

5.3 NIIPPERINMÄKI

Kuva 38 Viistokuva etelästä. (EKKP)

Kuva 39 Ote rakennusvuosikartasta.

Niipperinmäen alue on muodostunut Antinmäen ja Storbergan alueiden väliin. Koillisessa alue rajautuu Taka-Niipperin ojaan, josta alkaa Storbergan alue. Pohjoisessa ja etelässä alue rajautuu metsään. Idässä alue rajautuu luonnonsuojelualueeseen ja lännessä Niipperintiehen. Rakennuskanta on Espoon voimakkaan kasvun ajalta 1960–2000-luvulta.

Rakennusten ominaispiirteissä on huomattavissa tiilen runsas käyttö julkisivumateriaalina. Kaikki rakennukset ovat harjakattoisia. Rakennukset ovat kerrosluvultaan 1, 1½ tai 2-kerroksisia.

Kuva 40 Alueen rakennuksia. Etualalla rakennus vuodelta 1971 ja taaempana rakennus vuodelta 1980.

Kuva 41 Rakennus vuodelta 1964

Kuva 42 Etualalla vuoden 1994 rakennus ja takana vuoden 1962 rakennus.

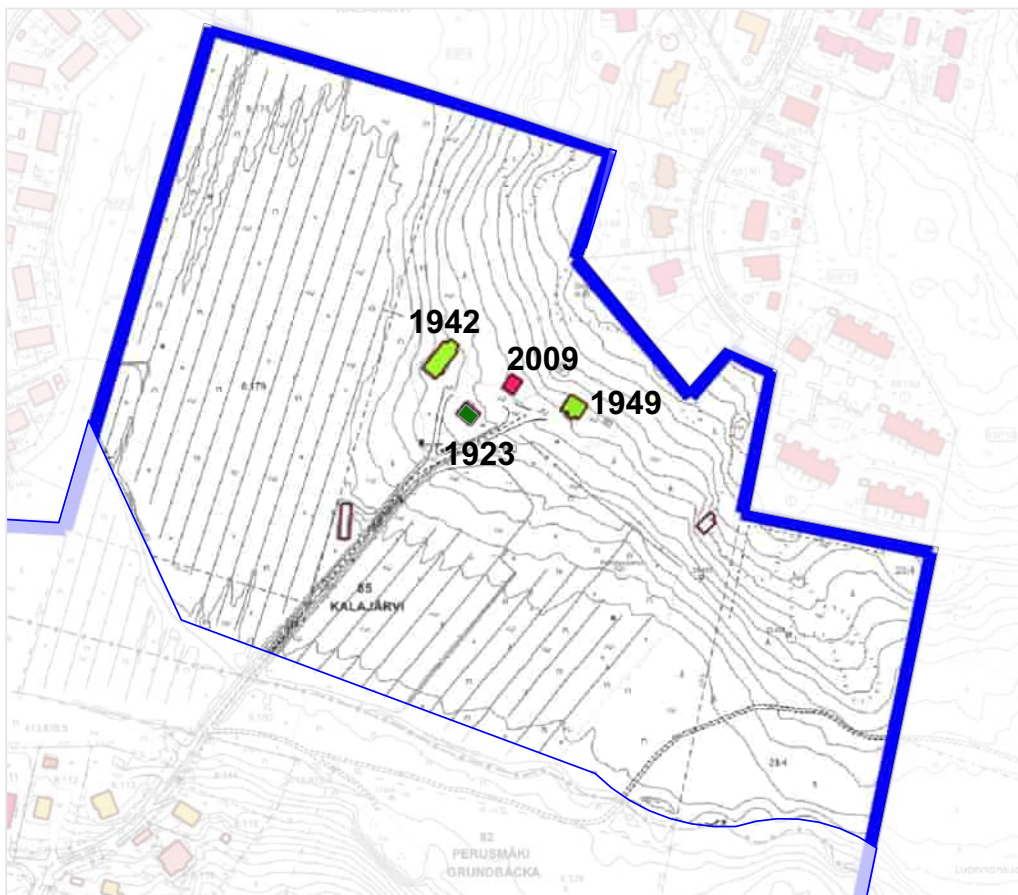

Kuva 43 Vasemmalla rakennus vuodelta 2003 ja oikealla vuodelta 1962.

5.4 STORBERGA

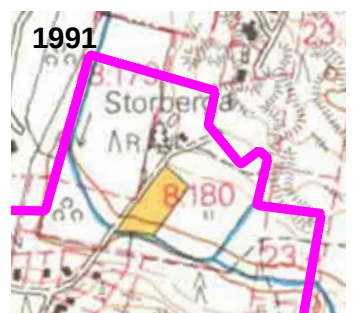
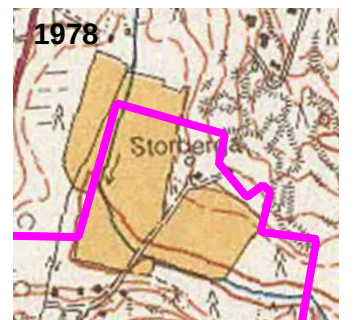
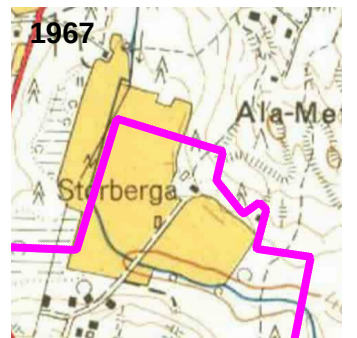
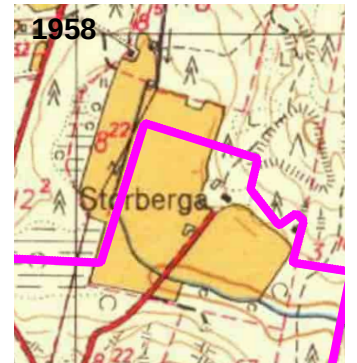
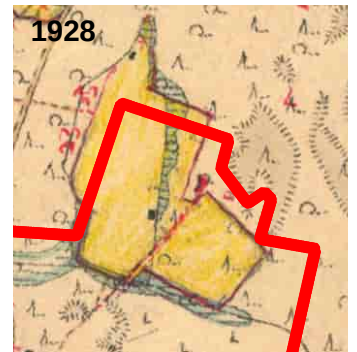
Kuva 44 Viistokuva etelästä. (EKKP)

Kuva 45 Ote rakennusvuosikartasta.

Storbergan alue sijaitsee inventointialueen pohjoisosassa. Etelässä Storberga rajautuu Taka-Niipperin ojaan, idässä luonnonsuojelualueeseen ja Isokorven asutukseen, pohjoisessa metsään sekä lännessä metsään ja Hii-
risuon asutukseen.

Niipperintiestä haarautuvan Ståhlentien päätteenä on rypäs rakennuksia näkymän päätteenä. Storbergan alue näkyy vuoden 1928 kartassa. Alueelle on merkitty 3 rakennusta ja peltoviljelyksiä. Storbergassa on inventointialueen tiedossa oleva vanhin rakennus vuodelta 1923.²⁹ Storberga edustaa maatalousyhteiskunnan aikaa. Alueella on ollut enemmän peltoviljelyksiä kuin nykypäivänä, mutta ajan saatossa osa viljelyksistä on istutettu metsäksi.

Kuva 46 Näkymä Ståhlentieltä Storbergaan.

²⁹ Lindberg, Suullinen tiedonanto.

Kiinteistö	49-413-8-180
Rakennustyyppi	Asuinrakennus
Rakentamisvuosi	1923
Kerrosluku:	1½
Katto:	harjakatto, pelti
Väri/materiaali:	keltainen pystylauditus, lomitettu
Sokkeli:	luonnonkivi
Säilyneisyys:	Nykyisen omistajan Torvald Lindbergin mukaan hänen vaarinsa Rainer Ståhle on rakennuttanut talon. Perustuskivet louhittu 30 metrin päästä omalta tontilta. ³⁰ Rakennus on osittain säilyttänyt alkuperäiset ominaispiirteensä. Etukuistin pilarit sekä ikkunoiden ja kulmien listoitukset edustavat klassismin henkeä. Sadevesikourut ja syöksytorvet todennäköisesti tulleet myöhemmin, etukuisti on mahdollisesti alkuperäisenä näyttänyt erilaiselta, ikkunoiden alkuperäisyydestä ei ole varmuutta.
Suositukset:	Rakennuksen purkaminen edellyttäisi museoviranomaisen puoltavaa lausuntoa. Korjaus- tai muutostöiden tulisi säilyttää historialliset arvot ja olla ensisijaisesti entistäviä.

Kuva 47 Päärakennus kuvattuna idästä.

³⁰ Lindberg.

Kuva 48 Päärakennus kuvattuna etelästä.

Kuva 49 Pihapiiriä. Keskellä vanha navetta vuodelta 1942.

Kuva 50 Talousrakennus Ståhlentien varrella.

Kiinteistö	49-413-8-180
Rakennustyyppi	Asuinrakennus
Rakentamisvuosi	1949
Kerrosluku:	2
Katto:	Aumakatto, pelti
Väri/materiaali:	luonnonvalkoinen rappaus
Sokkeli:	luonnonkivi
Säilyneisyys:	Alkuperäiset ominaispiirteet ovat säilyneet. Nykyisen omistajan Torvald Lindbergin mukaan hänen vaarinsa Rainer Ståhle on rakennuttanut talon 1949. ³¹ Rakennuksessa on havaittavissa funktionalismin piirteitä, kuten vaalea julkisivun väri, selkeälinjaisuus, ja pienet räystäät. Seinän rakenteen kerrotaan olevan: puurunko + olkilevy + rappaus. Perustuskivet louhittu 30 metrin päästä omalta tontilta. ³²
Suosituks:	Rakennuksen purkaminen edellyttäisi museoviranomaisen puoltavaa lausuntoa. Korjaus- tai muutostöiden tulisi säilyttää historialliset arvot ja olla ensisijaisesti entistäviä.

Kuva 51 Päärakennus kuvattuna lounaasta.

³¹ Lindberg.

³² Lindberg.

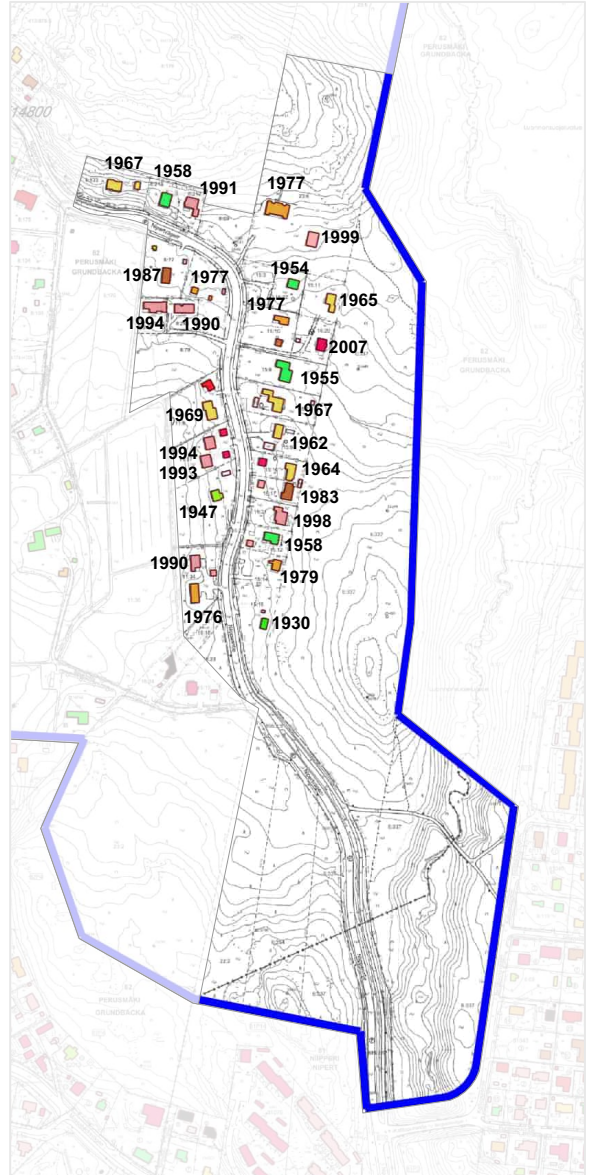

Kuva 52 Päärakennus kuvattuna pohjoisesta.

5.5 NIIPPERINTIEN VARSI

Kuva 53 Viistokuva etelästä. (EKKP)

Kuva 54 Ote rakennusvuosikartasta.

Niipperintien varsi sijoittuu inventoitavan alueen eteläpäähän. Alue rajautuu idässä luonnonsuojelu-alueen metsään, etelässä metsään ja Myllypuron asuinalueeseen, lännessä Niipperinniityn peltoihin ja metsään sekä pohjoisessa Niipperinmäen alueeseen.

Asutus on sijoittunut Niipperintien varren molemmin puolin. Alueen rakennuskanta on monimuotoista ja se on rakentunut usean vuosikymmenen aikana. Vanhin rakennus on vuodelta 1930 ja uusin vuodelta 2007. Alueen ominaispiirteissä on huomattavissa kattomuotona pääosin harjakatto. Julkisivumateriaaleja on käytetty vaihtelevasti: puuverhousta, tiiltä ja rappaista. Rakennukset ovat kerrosluvultaan 1, 1½ tai 2-kerroksisia.

Kuva 55 Niipperintien varren vanhinta rakennuskantaa 1930-luvulta. Alkuperäiset ominaispiirteet eivät ole säilyneet.

Kuva 56 Rakennus vuodelta 1947.

Kuva 57 Alueen ainoa paritalo vuodelta 1977.

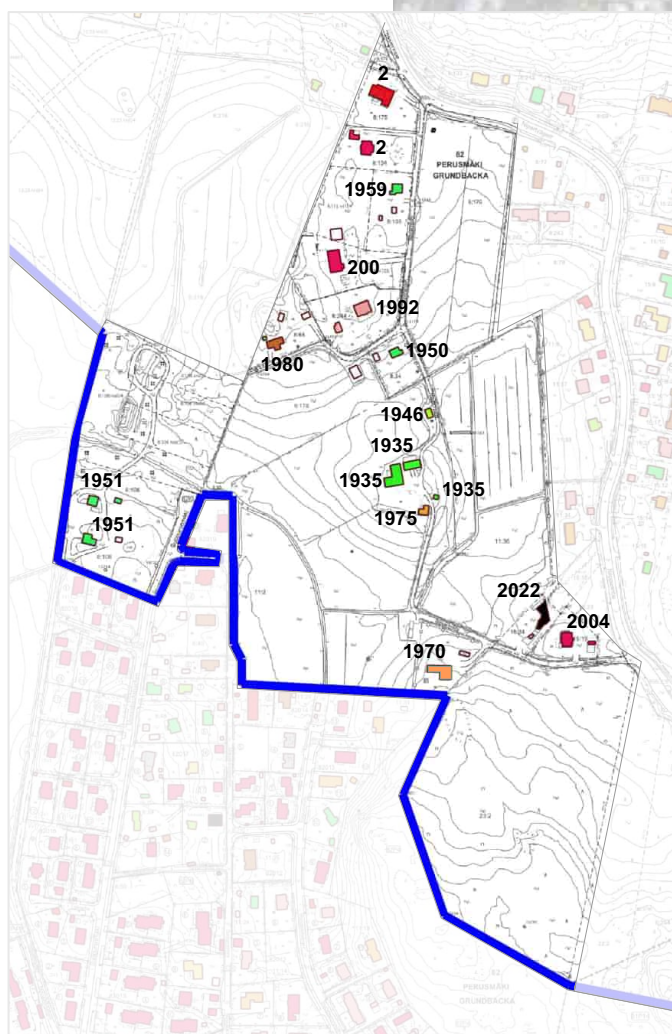
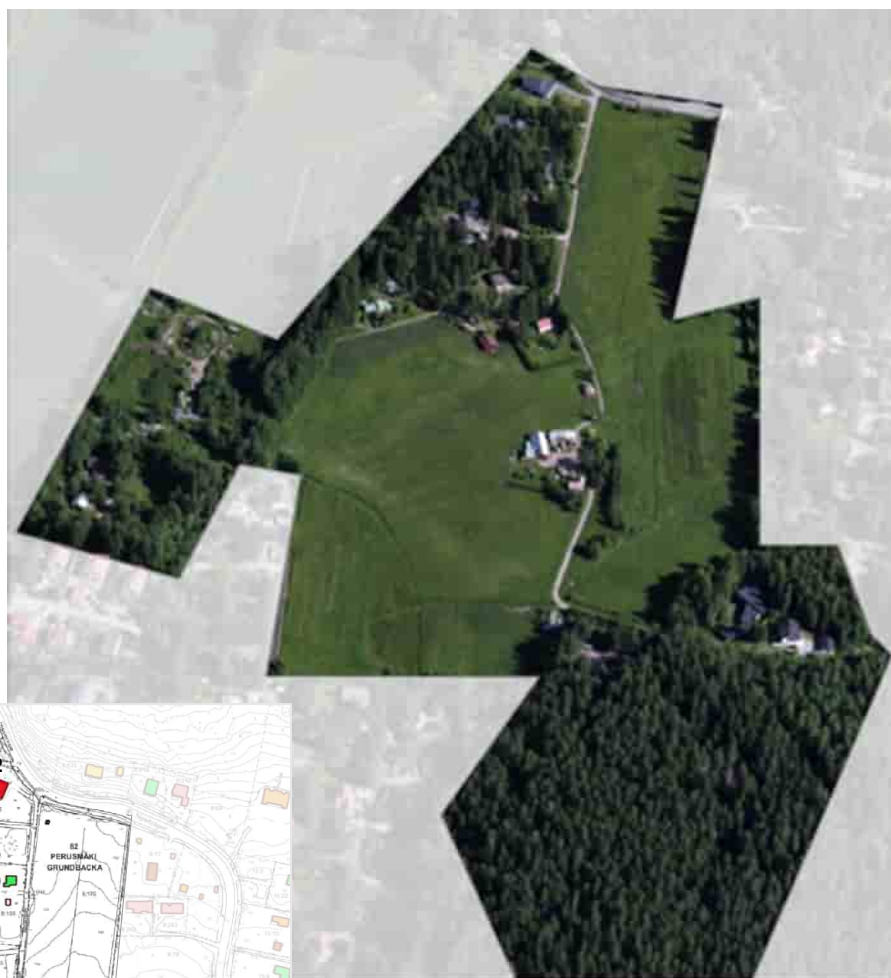

Kuva 58 Rakennus vuodelta 1983.

Kuva 59 Edellä rakennus vuodelta 1991 ja taaempänä vuodelta 1958.

5.6 BJÖRKBACKA

Kuva 60 Viistokuva etelästä. (EKKP)

Kuva 61 Ote rakennusvuosikartasta.

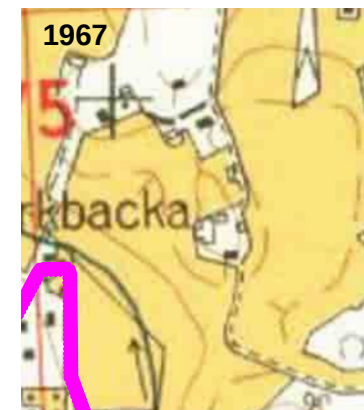
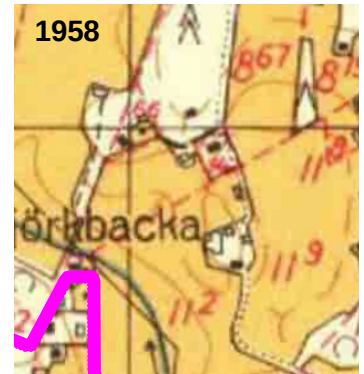
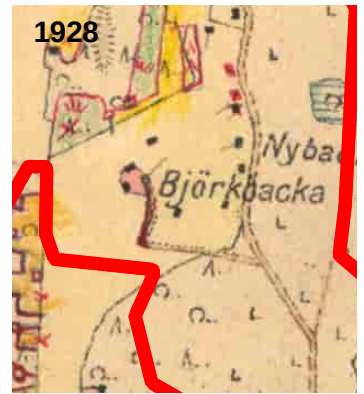
Björkbacka rajautuu Niipperintien varren ja Niipperin/Suopuron alueiden väliin. Lounaassa alue rajautuu Niipperin asutukseen. Asutus on muodostunut Niipperinniityn tien varrelle. Poikkeuksena tästä on Suopellonpolun päätteenä oleva 1950-luvun kahden talon ryhmä. Alueen keskiosassa on maatila, jossa on alueen vanhin rakennuskanta. Alueen reunamille on muodostunut uudempaa asutusta 2000-luvulta.

Alueen ominaispiirteissä on huomattavissa pensasaidat, väljyys ja suuret avoimet näkymälinjat pelloille. Rakennusten kattomuotona on harjakatto, poikkeuksena vuoden 2022 rakennus. Pääasiallinen julkisivumateriaali on puuverhous. Rakennukset ovat kerrosluvultaan 1, 1½ tai 2- kerroksisia.

Kuva 62 Näkymä etelästä Niipperinniityn alueelle.

Kiinteistö	4949-413-11-2
Rakennustyyppi	Tila/ pihapiiri
Rakentamisvuosi	1935
Kerrosluku:	1, 1 1/2
Katto:	Harjakatto, pelti
Väri/materiaali:	punainen/keltainen puuverhous, pysty- ja vaaka- laudoitus, rimalaudoitus
Sokkeli:	luonnonkivi, betoni
Säilyneisyys:	Maisemallisesti merkittävä kokonaisuus/ pihapiiri Niipperinniityn länsiosan keskellä. Alue on merkitty vuosien 1928 ja 1937 kartoilla nimellä "Björkbacka". Rakennusten ominaispiirteet säilyneet hyvin. Rakennukset ovat harjakattoisia ja julkisivut punamultamaalattuja. Sokkeleissa on nähtävissä luonnonkiveä ja betonia. Säilyneet rakennukset vaikuttavat talousrakennuksilta. Tilan ensimmäinen asuinrakennus ei ole säilynyt. Nykyinen päärakennus on merkitty Espoon karttapalveluun vuodelta 1975, mutta rakennus ilmentää 1940 ja -50-lukujen ominaispiirteitä. Tilalta avautuvat laajat peltomaisemanäkymät itään ja länteen. Osittain myös pohjoiseen ja etelään, mutta näissä suunnissa ensimmäiset rakennukset ovat lähempänä.
Suositukset:	Alue on maisemallisesti arvokas maatalousalue, joka suositellaan säilytettävän avoimena maisemana.

Kuva 63 Näkymä tilalle lännestä.

Kuva 64 Näkymä tilalle pohjoisesta.

Kuva 65 Näkymä tilalle pohjoisesta.

Kuva 66 Näkymä tilalle pohjoisesta.

Kuva 67 Näkymä tilalle etelästä. Etualalla tilan päärakennus.

Kuva 68 Talousrakennus kuvattuna pohjoisesta.

Kuva 69 Talousrakennukset kuvattuna etelästä.

Kuva 70 Piharakennus kuvattuna koillisesta.

Kuva 71 Suopellonpolun varressa 1951 vuoden asuinrakennus.

Kuva 72 Selvitysalueen eteläosassa vuoden 2022 asuinrakennus.

6 ALUEEN ARVOT

6.1 Rakennushistorialliset ja arkkitehtoniset arvot

Niipperinniityn-Antinmäen rakennuskanta on ajallisesti kerrostunut kokonaisuus, jonka varhaisimman kerrostuman voi arvioida pääosin koostuvan tarkemmin ajoittamattomista piharakennuksista 1890–1910-luvuilta. Sjöströmsin (myöhemmin Andersböle) torpan rakennuspaikalla on mahdollisesti vanhempiakin rakennuksia.

Alueen varhaisin ajoitettu kerrostuma on 1920–30-luvulta. Koko Espoon ajoitetusta rakennuskannasta vain 3 % on rakennettu 1901–1939³³ joten kyseinen kerrostuma voidaan lähtökohtaisesti nähdä suhteellisen harvinaisena ja tämän perusteella arvokkaana.

Storbergan asuinrakennus vuodelta 1923 on edustava esimerkki aikakaudelle tyypillisiä 20-luvun klassismin piirteitä. Kaakkoisjulkisivu ja lounaispääty ovat symmetriset ja koillisjulkisivulla sisäänkäyntiä on korostettu pilarien kannattamalla kolmiokatoksella. Verhouksena on lomalaudotus, joka on maalattu keltaisella. Värin voi olettaa olevan alkuperäinen, poiketen aikanaan vallitsevasta punamultamaalista ja saaden rakennuksen erottumaan alueen muusta rakennuskannasta. Keltaista pystyverhottua pintaa jäsentävät valkoiset kulmalaudat, sokkeli- ja räystäslaudat. Sokkeli on luonnonkiveä, todennäköisesti omalta tontilta louhittua punaista graniittia. Alkuperäiset ominaispiirteet ovat säilyneet hyvin, tosin peltikate ei ole alkuperäinen. Storbergan 1923 talon ominaisuuksien: rakennusajan, piirteiden, säilyneisyyden ja kunnan perusteella rakennusta voidaan pitää alueen rakennushistoriallisesti arvokkaimpana.

Storbergan uudempi sodan jälkeen 1948 rakennettu kuutiomainen asuinrakennus ilmentää funktionalismin tyylipiirteitä aukotuksen selkeälinjaisuudessa ja toisteisuudessa. Piirteet ovat ennemminkin 1930-luvulle kuin rakentamisajalle ominaisia, mutta rakennus on laadukasta asuntoarkkitehtuuria ja todistusvoimainen esimerkki viiveestä, jolla uudet virtaukset vaikuttavat arkkitehtuurissa.

Yhdessä vuosien 1923 ja 1948 asuinrakennukset, pihapiirin talousrakennukset ja hieman erillään oleva Ståhlentien talousrakennus muodostavat rakennushistoriallisesti arvokkaan kokonaisuuden Storbergassa.

Antinmäen kaakkoispuolella tontilla 49-413-8-14 on asuinrakennus vuodelta 1926, mutta rakennuksen alkuperäiset ominaispiirteet eivät ole säilyneet, johtuen osin tehdyistä muutoksista, mutta pääosin rakennuksen erittäin heikosta kunnosta. Rakennus ei ole käytössä eikä mielekkäästi kunnostettavissa käyttökuntoon. Samalla tontilla on asuinrakennus vuodelta 1945 ja kaksi talousrakennusta, joista toinen vuodelta 1934, toinen ajoittamaton. Viereisellä tontilla 49-413-878-5 on karttälähteistä arvioiden sijainnut Sjöströmsin / Andersbölen torppa. Tontin piharakennusten rakentamisaika olisi aiheellista selvittää tarkemmin, koska ne mahdollisesti ovat tarkastelualueen vanhimmat rakennukset. Tontin perinteiseen tyyliin rakennettu asuinrakennus on vuodelta 1992. Länsipuolella tontilla on myös piharakennukset, jotka edustavat varhaisimpia kerrostumia. Toinen punamultapintaisista rakennuksista on mansardikattoinen, toinen harjakattoinen. Asuinrakennus on vuodelta 1962.

Niipperintien itäriivin eteläisin asuintalo vuodelta 1930 ei ole säilyttänyt keskeisimpiä ominaispiirteitään johtuen ulkoerhouksen, ikkunoiden ja vesikaton uusimisesta. Länsipuolen rivistössä ei ole säilynyt ennen sotaa rakennettuja asuinrakennuksia, ajoittamaton piharakennus voi olla varhaisempi.

³³ "Espoon pohjois- ja keskiosien yleiskaava | Espoon kaupunki".

Björkbackan tilan piharakennukset ovat vuodelta 1935 ja polun varren rimalaudoitettu rakennus ajoitettu vuodelle 1946. Päärakennus on saatujen ajoitustietojen mukaan vuodelta 1975, mutta ajan epäkontekstuaalisesta ajattelusta poiketen sovitettu hyvin pihapiirin kokonaisuuteen. Rakennuksen ominaispiirteiden perusteella rakennus vaikuttaa enemmän 1940- tai -50-luvulla rakennetulta.

Fjälldalin paritalossa vuodelta 1936 alkuperäiset piirteet ovat säilyneet hyvin. Piharakennusten rakentamisaikasta ei ole tarkkaa tietoa. Pihapiirin navettarakennuksessa on eri rakennusmateriaaleja yhdistelty melko harvinaisella tavalla.

Lisäksi alueella on runsaasti 1940–1960-luvuilla rakennettuja taloja, jotka ovat säilyttäneet hyvin ominaispiirteensä. Vuosikymmeniltä 1970–2010 ei havaittu rakennustaiteellisesti poikkeuksellisia kohteita. Arkkitehtonisesti korkeatasoisena voidaan mainita vuoden 2022 dynaamisella muotokielellään erottuva asuinrakennus eteläosassa aluetta.

6.2 Historialliset ja kulttuurihistorialliset arvot

Lailla suojeltuja kiinteitä muinaisjäännöksiä on Fjälldalin kivikautinen asuinpaikka ja Niipperinmäen itäpuolen hiilimiilut lähellä Taka-Niipperin ojaa. Esihistoriallinen asuinpaikka sijaitsi noin 80 metriä länteen tarkastelualueen rajasta Sandbackan talon ja Santaharjuntien eteläpuolella, etelään viettävällä peltorinteellä. Historiallisen ajan jäännökset ovat purolaakson etelärannalla tasanteella. Hiilimiiluja on kaksi, halkaisijaltaan 15 metrin ja 16 metrin. Hiilimiilut voivat olla 1800-luvulta, jolloin hiiliä tehtiin rautaruukeille ja pajoihin tai 1940-luvulta häikäpönttöautoja varten.³⁴

Björkbackan talon itäpuolella Niipperintien varressa on paikka, jossa löydetyksi on merkitty kivikautinen vasarakirves. Inventoinnissa vuodelta 1963 todettiin, että sora, josta löytö tehtiin, on tuotu Gammelgårdin kylästä. Vuoden 2024 arkeologisessa inventoinnissa asiaa on tutkittu tarkemmin. Alkuperäinen sijainti ei ole selvillä eikä tarkastelualueelle sijoittuva löytöpaikka ole suojelukohde.

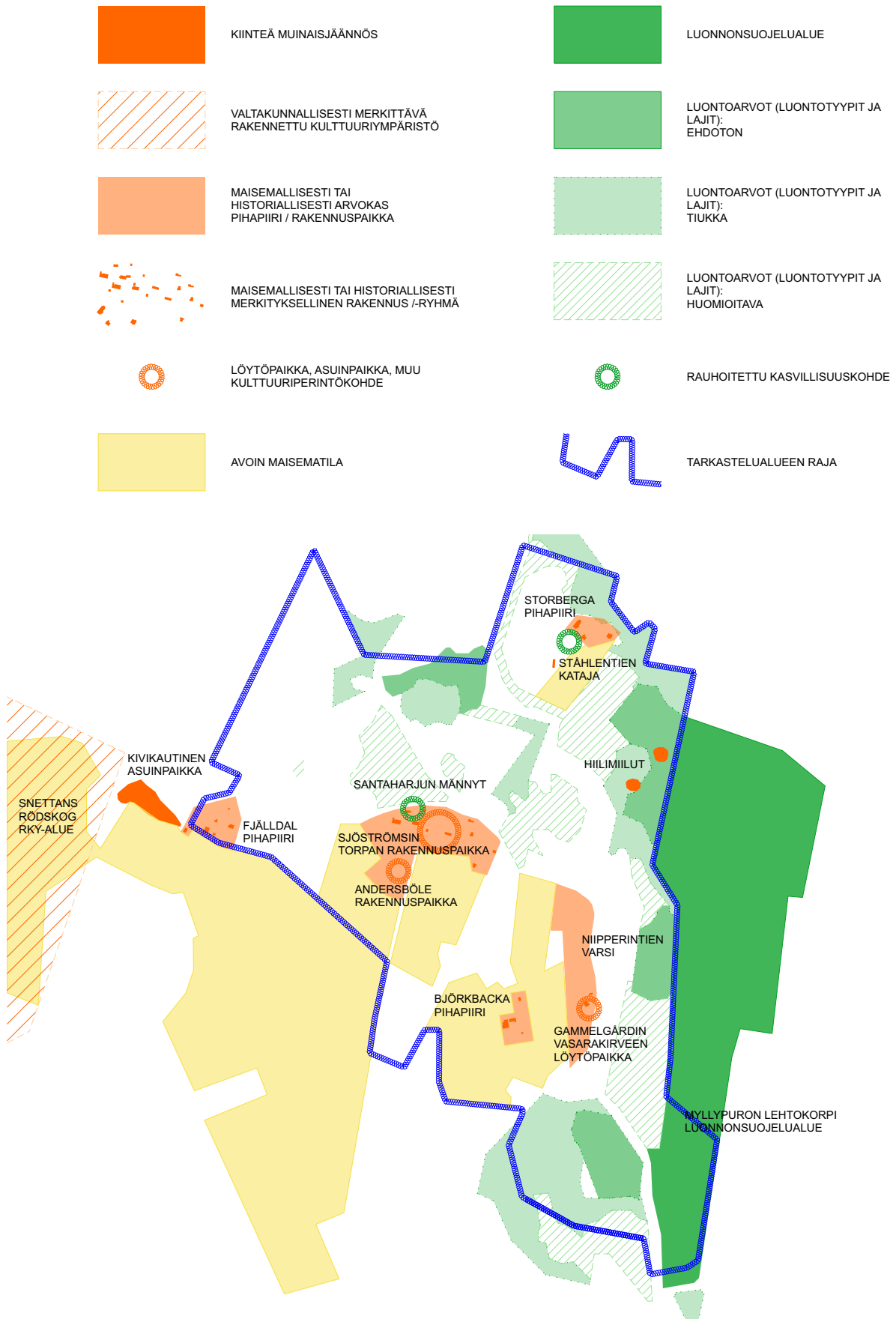
6.3 Maisemalliset-, maisemahistorialliset ja luontoarvot

Maisemahistoriallisesti Niipperinniityn ja Antinmäen alue liittyy etelässä Gammelgårdin kylän pelto- ja niittyalueeseen ja lännessä Snettans-Rödskogin kylä- ja viljelymaisemaan. Eteläinen maisemallinen yhteys on katkennut, kun Storäng-Mossabäckin niittyjä ja peltota metsitettiin ja rakennettiin asuinalueeksi. Lännessä yhteys valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY) on säilynyt paremmin. Merkittävimpiä maisemallisia arvoja alueella on kulkureitille sijoittuva selkeä jako avoimeen (viljelykäytössä olevaan) maisematilaan ja suljettuun metsän ja rakennusten muodostamaan maisemalliseen reunaan.

Yksityiskohtien tasolla alueelle ominaisia maisemallisia piirteitä ovat kuusiaidat (poikkeuksena mäntyaitakin) ja ilman laastikiinnitystä kootut kivimuurit.

Alueella on merkittävimpiä luontoarvoja eteläisimmässä osassa, koko itäreunan alueella ja pohjoisessa Antinmäen koillispuolisella tasanteella. Rauhoitettuja kasvillisuuskohteita on Ståhlen kataja ja Santaharjun männyt.

³⁴ Jussila, ”Espoo Niipperinniityn asemakaava-alueen arkeologinen inventointi 2024”.

Kuva 73 Kartta alueen arvoista.

7 YHTEENVETO (TOIMENPIDESUOSITUKSET)

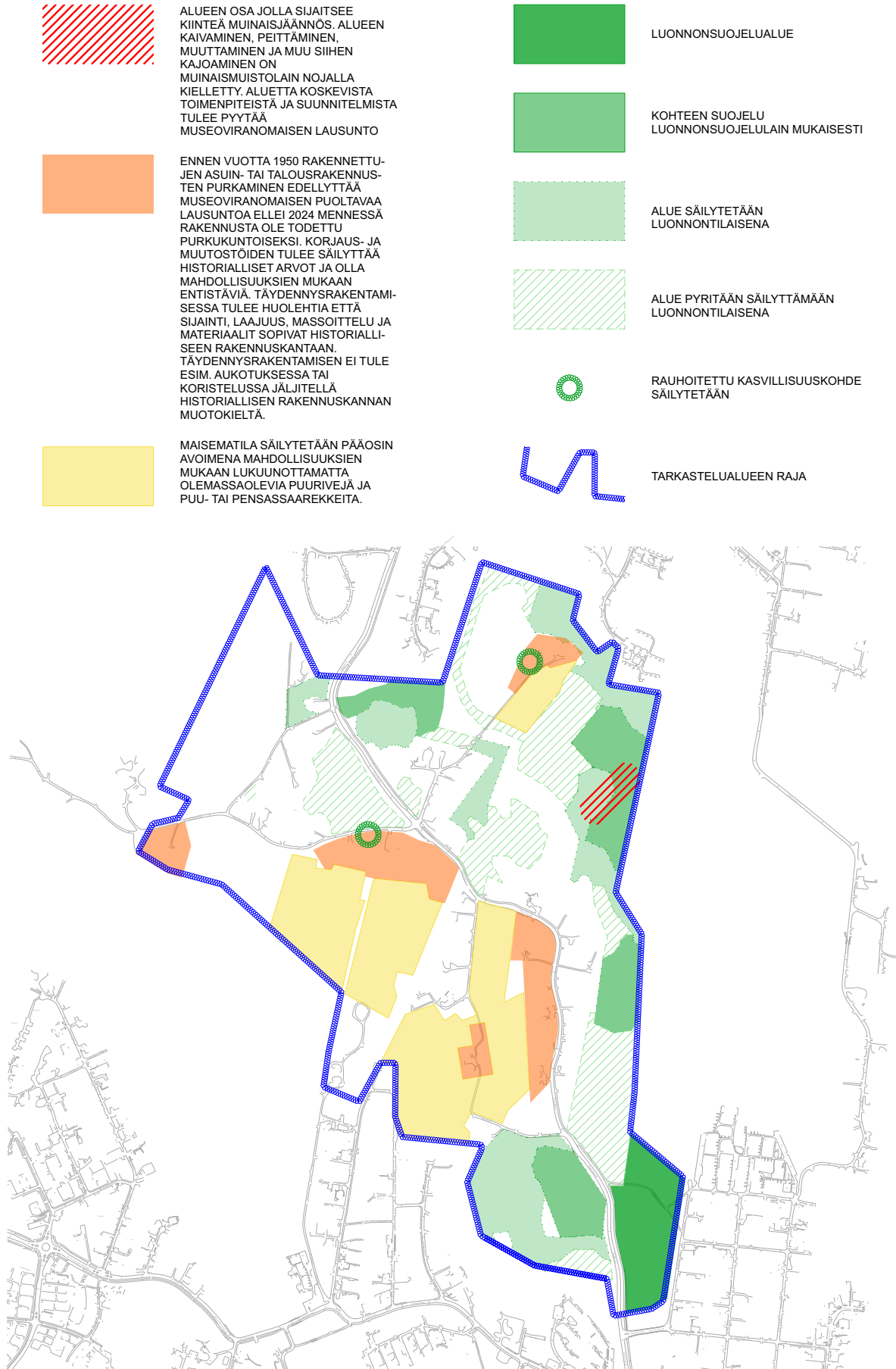
Niipperinniityn – Antinmäen alueella historiallisten ja paljolti myös maisemallisten arvojen kannalta keskeistä on pyrkiä säilyttämään Storbergan, Fjälldalin ja Björkbackan pihapiirien luontainen ja niiden historiaan kiinteästi kuuluva liittyminen avoimeen maisematilaan, Björkbackan osalta mahdollisuuksien mukaan kaikkiin ilmansuuntiin. Tätä tavoitetta edistää sekä maiseman pitäminen avoimena että varhaisimpien historiallisten rakennusten säilyttäminen.

Oleellista on myös Niipperintien ja Santaharjuntien varsien länsi- ja eteläpuolen tonttien varhaisimpien piharakennusten huomioiminen. Vaikka nämä rakennukset nähtäisiin toiminnallisesti toissijaisina asumista palvelevina tiloina ja niiden kunto on vaihteleva, olisi koko alueen historiallinen kerrostuneisuus huomattavasti ohuempi ilman niitä. Niiden säilyttäminen edellyttää tapauskohtaisesti erilaisia ratkaisuja, ensisijaisena huolehtiminen niiden kosteusteknisestä kunnosta ilman liiallisia muutoksia.

Täydennysrakentamisessa tulee huolehtia että sijainti, laajuus, massoittelu ja materiaalit sopivat maisemakuvaan. Alueen historiallista rakennuskantaa on aiheellista kunnioittaa suunnittelemalla uudisrakennukset niin etteivät ne esimerkiksi ikkuna-aukotuksen tai julkisivun jäsentelyn muotokielellään liiallisesti jäljittelee menneitä historiallisia vaiheita. Tällöin täydennysrakentaminen muodostaa selkeän uuden ajallisen kerrostuman ja siten rikastuttaa alueen paikallista rakennuskulttuuria.

Luontoarvojen vuoksi uudisrakentamista on perusteltua välttää alueen eteläkärjessä, itäreunassa Myllypuron laaksossa ja pohjoisessa mm. Antinmäen koillispuolella. Itäreunan kiinteä muinaisjäännös tulee huomioida, mutta sen alue ympäristöineen on myös luontoarvojen perusteella syytä säilyttää luonnontilaisena. Paikallisina rauhoitettuna kohteina huomioidaan Ståhlen kataja ja Santaharjuntien männyt.

Niipperinniityn maisemallisten arvojen säilyttäminen edellyttää vähentyneiden avointen maisematiilojen pysymistä pääosin avoimena vaikka viljelykäyttö loppuisi. Lisäksi kasvillisuuden muodostamien tilaa rajaavien reunojen kuten kuusialtojen huomioiminen on suositeltavaa.

Kuva 74 Kartta alueen toimenpidesuosituksista.

8 LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

- Björkman, S., Gestrin, T., Rosendahl, U., Haggrén, G., Espoon kaupunginmuseo, 2008. Kylä: keskiaikaa Itämeren rannalla. Espoon kaupunginmuseo, Espoo.
- Björkman, S., Hjelt, N., Ropponen, L., 2006. Käännekohta: Porkkala ja Espoo 1944 - 1956, Espoon kaupunginmuseon-kotiseututarja. [Espoon kaupunginmuseo]: [Esbo hembygdsförening], Espoo.
- Härö, E., Stenmark, E., Lehto, T., Espoon kaupunginmuseo, 1991. Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema. Espoon kaupunginmuseo, Espoo.
- Lohikoski, S., Espoon perinneseura, 2017. Kapearaiteinen hevosrautatie ja "ryssänhakkuut" Espoossa 1915–1917. Espoon perinneseura, Espoo.
- Mallat, K., Koistinen, U., Suviranta, S., Luoto, R.T.A., Kepsu, S., Wuorenrinne, H., 2008. Kylä-Espoo: Espoon vanha asutusnimistö ja kylämaisema. Espoon kaupunki, Espoo.

Sähköiset lähteet

- Espoon kaupunki. 714800 Niipperinniitty OAS ja valmisteluaineisto KSJ 15.5.2024.pdf.
- Espoon kaupunki. Espoon pohjois- ja keskiosien yleiskaava URL <https://www.espoo.fi/fi/hankkeet/espoo-pohjois-ja-keskiosien-yleiskaava#selvitykset-9912>.
- Espoon kaupunki. Niipperin nimistö. URL <https://www.espoo.fi/fi/asuminen-ja-rakentaminen/kaupunkisuunnittelu/tutustu-ja-osallistu-kaupunkisuunnitteluun/nimisto/espoo-nimien-tarinoita/niipperin-nimisto#niiperi--nipert-35036>
- Espoon kaupunki. Niipperinniityn pientaloalue. URL <https://www.espoo.fi/fi/hankkeet/niipperinniityn-pientaloalue>
- FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy, 2019. Yleiskaavatasoinen kulttuuriympäristöselvitys. Espoo.
- Jussila, T. 2024. Espoo Niipperinniityn asemakaava-alueen arkeologinen inventointi 2024. Espoon kaupunkisuunnittelu-keskuksen tilaama selvitys.
- Kulttuuriympäristön palveluikkuna- Espoo, Fjälldal. Kivikautisen asuinpaikan tarkastus 1996. URL https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=126166
- Kulttuuriympäristön palveluikkuna- Espoo Fjälldal. Kivikautisen löytöpaikan ympäristön koekaivaus. URL https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_det.aspx?RAPORTTI_ID=125541
- Lahtela, S. 2008. Espoon pitäjän kylät nuoremmilla geometrisilla kartoilla 1691–1706. Suomen historian Pro gradu – tutkielma. Historian ja etnologian laitos, Jyväskylän opisto.
- Luoto, A., Palorinne, J. Pimenoff, S. Luontotieto Keiron Oy. 2023. Antinmäki-Niipperinniitty luontoselvitys 2023, Luontotieto Keiron Oy.
- Mökkönen, T., Laulumaa, V. 2018. Espoon pohjois- ja keskiosien yleiskaava-alueen arkeologinen esiselvitys 2018. Museovirasto.

Suullinen tiedonanto

- Lindberg, T. Tiedonanto Storbergan päärakennuksista ja navetasta. Suullinen tiedonanto 13.3.2025, Niipperinniitty, Espoo. Haastattelija Jussi Toivola.